

YAYED B ü l t e n

Yerel Yönetim Araştırma Yardım ve Eğitim Derneği

www.yayed.org.tr | https://dergipark.org.tr/tr/pub/msydergi | khydergi.com/index.php/pub

KÜNYE

YAYED Bülteni

Sayı: 7

Eylül-Ekim 2025

İki ayda bir çıkar

Sahibi: YAYED adına

Prof. Dr. Birgül A. GÜLER

Editör:

Zübeyde ERDOĞAN ÇELİKKİN

Teknik Editör:

Ata Berk KİSAOĞLAN

Yayın Kurulu Üyeleri:

Dr. Duygu BANKOĞLU

Ahmet Müfit BAYRAM

Nurten ÇAĞLAR YAKIŞ

Dr. Zübeyde ERDOĞAN ÇELİKKİN

İsmail Serhat SALİHOĞLU

Doç.Dr. Ozan ZENGİN

İletişim:

yayedder@gmail.com

Parayla satılmaz, E-yayındır

Merhaba!

Ülkemizde kamu hizmetleri, gelecek nesillerimizi yıkıcı bir şekilde etkilemesi olası bir daralmayla karşı karşıya. Bir taraftan eğitim ve sağlık hizmetleri devlet eliyle piyasalaştırılmakta, diğer taraftan belediyelerin kamu hizmet araçları sınırlandırılmaktadır. Bu sınırlandırmanın bir boyutu da yerel ve merkezi idareye ait kamusal taşınmazların bazı yasal düzenlemelerle özel mülkleştirilmesinin yolunun açılmasıdır. Yapılan ve yapılması planlanan yasal düzenlemelerle özellikle yerel yönetimlerin kamu hizmetlerini kısıtlayacak şekilde taşınmazlarının devri ve kaynaklarının merkezi idareye ve oradan da özel mülkiyete dönüştürülmesidir. Oysa devlet mülkiyeti hak değil, görevdir. Bu sayımızda devlet malının niteliği ile neoliberalizmin bu mallara istihla bakışı üzerine kuramsal bir makalenin yanında, şirketlere tahsis edilmek üzere kırsal alanların kamulaştırılması ve tarım arazilerinin kiralınması, mazbut vakıf ve SSK borçları bahanesiyle belediye kaynaklarının daraltılması ve mülklerine el konulması, milli parkların yönetiminin değiştirilerek doğa aleyhine turizm ve madencilik faaliyetlerine açılması için gündeme alınan yasa teklifleri ve düzenlemelere yer verilmiştir.

Yakın tarihimizin en önemli olayı Cumhuriyetin ilanıdır. 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilmiş ve Kurtuluş Savaşı kadrolarından bazılarının isteksizliğine karşın halk tarafından kısa sürede benimsenmiştir. Ancak çok partili sisteme geçişle birlikte Cumhuriyet değerlerinin yaygınlaştırılması kuruluş dönemindeki hızını yitirmiş ve 2000'li yıllarda Devlet Cumhuriyet olma niteliklerini hızla yitirirken halk ezici bir çoğunlukla Cumhuriyet'e sahip çıkmıştır. Bültenimizde konuya ilişkin iki önemli yazıya yer verdik. Yerel yönetim yayıncılığına ilişkin kuşakta Türk Dünyası Belediyeler Birliği'nin yayını olan *Avrasya'da Yerel Gündem* bülteni ve kitap inceleme kuşağında Cumhuriyet'in kuruluş döneminin tanığı Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun kitabı tanıtılmaktadır.

Sekizinci sayıda görüşmek üzere.

Zübeyde Erdoğan Çelikkın

İçindekiler

Neoliberalizmin Devlet Mallarına İstihla

Birgül Ayman Güler
Sayfa 2-4

Kamu Yararı ve Kamulaştırma Aracı

Ali Somel
Sayfa 5-7

Millî Parklar Kanunu Üzerine

Ayşe Işık Ezer
Sayfa 11-15

Mazbut Vakıf Bahane

Zübeyde Erdoğan
Çelikkın
Sayfa 16-19

Belediye SGK Prim Borçları

Ata Berk Kısaoğlu
Sayfa 20-24

Tarım Arazilerinin Kıralınması...

Nurten Çağlar
Yakış
Sayfa 25-27

Çok Yaşa Cumhuriyet

Ozan Zengin
Sayfa 28-29

Cumhuriyetin İnşa Süreci...

A. Müfit Bayram
Sayfa 30-33

Ve Kuşak Yazıları...

NEO_LİBERALİZMİN DEVLET MALLARINA İŞTAHI

Ülkemizin yüzde 60'ı devletin hüküm ve tasarrufu altında ya da mülkiyetindedir. Uzun yıllar boyunca, devletin yönetiminde ama devletin ulusu adına yönetmekten sorumlu olduğu bu varlığa yan gözle bakmak kabul edilmez sayıldı. Bu varlığı daraltmak, azaltmak, bozmak, özel kişilere devretmek hukuken suç, ahlaken kötü, dinen günah görüldü. Kamulaştırma yoluyla arttırılması iyi sayıldı. Bu mallara göz koyan ya da el atan “devletin malı deniz yemeyen domuz!” denerek tersinden söylemle mahkûm edildi.

Neoliberal mülkiyetçi iştah, devletin varlık sebebi olan “görev bilinci” yerine sahte “hak sahipliği” anlayışını yerleştirdi. Sonuç, devlet mallarının kurumsal-yapısal yöntemle tasfiyesi oldu.

Ne var ki önceleri alttan alta işleyen bir sızıntı, 1980’li yıllardan başlayarak arşa çıktı. Neo-liberalizm olarak bilinen siyasal akım, “Türkiye’de devlet gelirlerinin yüzde 1’i bile devlet mallarından gelmiyor; bakın İngiltere’ye ABD’ye devlet gelirlerinin yüzde 7’si devlet mallarından geliyor” demeye başladı. Devlet mallarının öyle iktisat dışı yatıp durmasını müsriflik sayanlar, “devlet mallarını bir kamu finansman aracı olarak nasıl kullanabiliriz” diye sormaya başladılar. Bu sorunun üzerine

kitaplar yazıldı. Böyle kitaplar, devlet mallarını yönetmekten sorumlu Maliye Bakanlığı tarafından basıldı. Önsözleri zamanın Maliye Bakanı kimseler tarafından yazıldı. (İlhami Söyler, Devlet Mallarının Kamu Finansmanı Açısından Değerlendirilmesi, Maliye Bakanlığı Yayını 2005/368)

Devlet mallarından nasıl gelir elde ederiz? Devlet mallarını nasıl değerlendirebiliriz? Böylece bütçeye nasıl yeni gelirler yaratırız? Devlet mallarını mali araç haline getirip “kamu finansmanına nasıl katabiliriz?

Neo-liberal devrin, her şeyi piyasada elden ele dolaşabilen “menkul değer” haline getirirken, ulusların sahip oldukları ve yönetimini devletlerine verdikleri böyle devasa mal varlığını görmezden gelmesini beklemek hayalcilik olur. Görmezden gelmek ne demek, çok sayıda “alternatif yöntem” geliştirdi ve dünya genelinde devletler bunları hızla denemeye başladı.

Devlet malı dediğimiz şey yalnızca gözle görüp elle tutabildiğimiz dağlar ve göller, yollar ve parklar, hastane-okul-karakol-cami binaları değil. Bunların yanısıra “görünmez” mallar da var: havadaki radyo, tv, telefon dalga hatları gibi...

Devletin “hizmet malları” var. Bunlar bir kamu hizmeti görülsün diye var olan, bütçeden ayrılmış paylarla yapılmış olan resmi binalardır. Hükümet binaları, karakollar, okullar, kütüphaneler, mezarlıklar, memur ve işçi lojmanları, vb. Hizmet malları

İçdüzende devletin, halk adına gözetip-denetleme göreviyle bağlı olduğu devlet mallarını özel mülk sahibiymiş gibi kullanması, devletin varlık sebebini tartışmalı kılar.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

ilgisine göre Hazine'ye, merkezi yönetimin kamu kurum ve kuruluşlarına, yerel yönetim birimleri olan özel idare, belediye, köy tüzelkişiliklerine tescil edilmiş varlıklardır. Bunlar satılamazlar. Ne var ki, neo-liberalizmin devlet mallarına iştahı yükseldiğinde, “memur-işçi lojmanları hizmet için şart olan binalar değildir” diyen iktidarlar baskın gelmiş, lojmanların bu kapsamdan çıkarılıp satıldığına tanık olmuştuk. Benimsenen siyasete göre, neyin hizmet malı olduğu/olmadığı konusu, başka ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de uzun yıllar süren tartışmalara ve bazen de çatışmalara neden oldu. Okulları da akla getirebiliriz; okullar belki satılmadı ama bahçelerinin otoparka ve kantinlerinin ihalelere konu olması ilginç görüntüler yarattı. Hizmet malını satmadığınız durumda, hizmetleri parça parça piyasalaştırırsanız hizmet ile malı arasındaki “kamu” ilişkisini nasıl kurmalıyız?

Devletin “orta malları” var. Toplumun kimseden izin almadan, kimseye para ödemedi kullanımına ve yararlanmasına bırakılmış “yollar, köprüler, parklar, meydanlar, meralar, yaylak ve kışlaklar” bu mallardandır. Hizmet malları gibi bunlar da satılamazlar. Ama aynı hizmet malları gibi, bunların da iş bazında parçalanıp piyasa işi ihalelere konu edildiğine tanığız. Bunları kiraya verebilir, üzerinde kullanım hakkı kurabilir, gelir ortaklığı senedi çıkararak “finansallaştırabilir”siniz.

**DEVLETİN
DEVLET MALLARI ÜZERİNDE
MÜLKİYET HAKKI İÇE DEĞİL DIŞA
KARŞI, BAŞKA
DEVLETLERE KARŞI VARDIR.**

Devletin “sahipsiz malları” var. Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu kimsenin tartışmadığı “herkesin istifadesine açık olan denizler, göller, nehirler, kayalar, tepeler, dağlar gibi sahipsiz şeyler” olan bu mallar, devlet eliyle piyasalaştırılan gruptur. Görünmez (uydu) haberleşme – iletişim dalga hatları başta olmak üzere, görünür sahipsizler -ülkenin altı

ve üstüyle toprağı- neoliberalizmin büyük bir hevesle el attığı varlıklar durumdadır.

Bu üç grup (hizmet, orta, sahipsiz mallar), devletin “kamu malları”dır. Satışı yasak ama kullandırılması mümkün sayılan mallar.

Devlet bunlardan başka “özel mallar”a da sahiptir. Fabrika, arazi-arsa gibi taşınmaz ya da iş ve taşıma araçları, demirbaşlar gibi taşınır olabilen bu malları satabilir, kiraya verebilir, kullanım hakkı ve “ecrimisil” uygulaması yapabilir. Devlet kendine özgü bir kurum; neo-liberal anlayış vatandaşlarının pasaport, sürücü belgesi, evlilik cüzdanı gibi belgelerini de devletin taşınır özel malları arasında saymanın yollarını açmıştır. Devletin bu “özel malları” işletme hakkı devirlerine, yap-işlet-devret modellerine uygun sayılmış, böylece madenler ve su kaynakları için imtiyazlar kurulurken, örneğin pasaport – vize işlemleri için devreye aracı şirketler sokulmaya başlanabilmiştir.

Devletin “özel malları”nın devlet bütçesine gelir yaratmak üzere kullanılması, özelleştirilmelelerinden başka bir şey değil. Devletin “özel malları” kategorisine sığdırılan Sümerbank ve Etibank’tan Hereke Halı Fabrikasına kadar kamu üretimhaneleri bu yolla satıldı ve “özel sektör bunları daha iyi işletecek” denirken tam tersi oldu. Kamu iktisadi teşebbüslerinden (KİT) geriye tüten baca kalmadı. Bacalar kırılınca üretimhanelerin arsa ve arazileri de özel mülkiyet havuzunda eriyip gitti.

Devletin özel değil kamu mallarının devlet bütçesine gelir yaratmak üzere kullanılması da, bir sürü farklı ve şatafatlı “yöntem” etiketi kullanılsa da özüne bakınca özelleştirmeden hiç de

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

farklı değildir. Devletin halkın malları üzerinde gözetim ve denetim görevini unutup mülk sahibiymiş gibi bunları tasfiye etmesi, son yarım yüzyılın en temel sorunu olmuştur.

Oysa bir zamanlar Yargıtay'ın dediği gibi, bir şey “devletin hüküm ve tasarrufu altında” ise, o şey üzerinde devletin mülkiyet hakkı olduğu anlamına gelmez. Bu ifade, halka ait olan bu varlık üzerinde devletin halk adına “denetim ve gözetim görevi” olduğunu gösterir. (Yargıtay, 28.11.1997, E.96/5, K.17/3 sayılı kararı). Bu görevdir; Medeni Hukuktaki mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilemez. Dolayısıyla iktidarlar bu mallar üzerine satış hariç her türlü mülkiyet hakkı kullanabilme hakkına sahip değillerdir.

Devlet mallarının tüm çeşitleriyle birlikte piyasalaştırılma sürecine sokulmasıyla “yolsuzluk patlaması”nın aynı anda yaşanması rastlantı olabilir mi?

Karşımızdaki şey, devlet mallarının piyasa nehrine akıtılma mekanizmasıdır. Rastlantı olmanın tersine, devletin neo-liberal işlevle donatılmasının sonucu olarak görülmelidir. 1980’li yıllarda başlatılan neo-liberal “yapısal reformlar”ın doğrudan sonucu olarak “yapısal yolsuzluk” durumuyla karşı karşıyayız. O halde halka ait olan devlet mallarının piyasalaştırılması sorununa hukukun ötesinde devlet-yönetim felsefesi katından bakmaya başlamak gerekli görünüyor.

[Birgül Ayman Güler]

**İÇDÜZENDE DEVLET,
DEVLET MALLARI
ÜZERİNDE MÜLKİYET
HAKKI DEĞİL, GÖZETİM
DENETİM
GÖREVİ SAHİBİDİR.**

**DEVLET MALLARI
DEVLETİN HALKI ADINA
GÖZETİM GÖREVİ
ÇERÇEVESİNDE
YÖNETİLMELİDİR.**

Kamu yararı ve kamulaştırma aracı: Yeni olan nedir? Eski olan nedir?

Bir inceleme nesnesi olarak devlete olan ilginin arttığı şu dönemde tartışılması gereken konulardan biri, devletin “dokunulmaz” kabul edilen özel mülkiyet üzerinde kamu gücünü uygulama biçimleridir. Taşınmazlara el koyma aracı olarak kamulaştırma en yaygın uygulamadır. Başlarken, kamulaştırmanın “kamu yararı” gerekçesi ile devletin toplumsal işlevi arasında bağ kurarak şu sorular üzerinde düşünmenin faydası vardır: Devletin rolü özel ve kamusal çıkarlar arasında bir denge sağlamak mıdır? Özel çıkarların istisnai durumlarda ortak çıkara tabi olmasını sağlamak mıdır? Yoksa özel çıkarlar arasındaki rekabette rakiplerin ortak çıkarını gözetmek midir?

Cumhuriyet tarihinde devletin farklı kalkınma politikalarına bağlı olarak bu sayılan rolleri değişerek üstlendiği olmuştur. Tarihsel olarak kamulaştırma aracının kullanımı da değişim geçirmiş ancak taşınmazlara el konmasını sağlayan “kamu yararı” kavramı içeriğinin tersine piyasa aktörlerinin lehine çeşitli işlevler üstlenerek gelişmiştir.

Sıddık Sami Onar’ın *İdare Hukukunun Umumi Esasları* (1966) eseri, yazıldığı dönemin öncesinde ve sonrasında kamulaştırmanın üstlendiği fiili işlevler hakkında fikir vermektedir. Kamulaştırmanın istisnai bir yöntem olduğunu kabul eden Onar, bu yöntemin dayanaklarını “genel mahalli ihtiyaç” ve “genel çıkar” şeklinde ifade etmektedir (1966: 1513). Böylece kamu yararının kapsamını ve kamulaştırma yetkisini esnek tutmaktadır. Onar’a göre kamulaştırmanın sebebi idarenin takdirine kalmıştır; maksadı ise sebebine uygunluğu yönünden denetlenebilir. Bu çerçevede özel kişiler adına kamulaştırmalar

konusunda da genel ve mahalli idareler yargısal denetime tabidir. Ancak idarenin yargısal denetimden bağımsız bir “takdir” unsuru bulunmaktadır (1966: 1534). İşte devlete verilen bu “takdir” yetkisi, tartışmalı uygulamaların kaynağını oluşturmuştur.

Cumhuriyet’in kuruluş yıllarından itibaren, kamulaştırma bedellerinin subjektif yöntemle takdir edilmesi nedeniyle kamulaştırmanın arazi sahipleri tarafından istismar edildiği görülmektedir (Somel, 2020). Onar bu durumu “malikler ve mutavassıtların, suistimaler, spekülasyonlar yaptığı ve gayri meşru menfaatler elde ettiği, nafia ve imar işlerini yürütülemez hale getirdiği” ifadeleriyle anlatmaktadır (1966: 1540, 1541). 1950’li yıllardan itibaren kamu hizmetleri alanı genişlerken kamulaştırmanın kamu hizmetleri alanına giren özel girişimler lehine kullanılmaya başlandığı görülmektedir. 1980’lerden itibaren, yani Onar’ın kitabını yazdığı dönemin kapanmasının ardından, özel sektör lehine “acele kamulaştırma” kararları karşımıza çıkmaktadır. Kamulaştırma istisnai bir araç iken bunun da istisnası olan acele kamulaştırmanın kullanımı 2000’li yıllarda ivmelenerek artmış, kararın uygulayıcısı olan

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

idareler çoğalmış ve uygulama sahaları genişlemiştir.

e var ki kamulaştırmalar sıklıkla yargı engeline takılmakta, süreç yavaşlamaktadır. Kent- sel dönüşüm, Hidroelektrik Santraller başta olmak üzere özel yatırımların ağırlıkta ol- duğu projeler için Bakanlar Kurulu tarafın- dan el koyma kararı alınmaktadır. Ancak ör- neğin bu yetkinin Elektrik Piyasası Denetle- me Kurulu tarafından da kullanılmaya baş- lanması yargı denetimiyle karşılaşmıştır. Da- niş-tay'ın acele kamulaştırma uygulamalarına karşı verdiği yürütmeyi durdurma kararla- rında, kamu yararının hassasiyeti göz önüne alınarak kamu gücünün "istisnanın istisnası" bir yetkiyle devri sorgulanmaktadır. Daniş- tay'ın oluşturduğu bu fren mekanizması, 2010 Anayasa değişikliğindeki yargı yetkisi- nin "yerindelik denetimi şeklinde kullanıla- mayacağı" hükmü ile sınırlandırılmaya çalı- şılmıştır.

Acele kamulaştırmanın işlevi, gerek yeni yargısal anlayış gerekse 2017 Anayasa de- ği- şikliği sonucu Cumhurbaşkanlığı Yönetim Sistemi'ne geçilerek güçlendirilmiştir. Öyle ki (bu yazının yazıldığı 30 Ekim 2025 tarihi iti- bariyle) sayısı 2599 olan acele kamulaştırma kararından 1325'i söz konusu sistem de- ği- şikliği sonrası gerçekleşmiştir. Daha önce Ba- kanlar Kurulu tarafından alınan acele kamu- laştırma kararları şimdi Cumhurbaşkanı ka- rarı şeklinde alınmaktadır. Yürütmenin başı tarafından kullanılan bu yetkiyle mahalli veya merkezi idare veya ona bağlı kamu ku- rumları kamulaştırmayı yapmakta, ardından uygulamada ruhsatı alan şirket kamulaştı- ran taşınmazı kullanmaktadır.

Bu işleyiş özellikle enerji, maden, yol gibi yatırım alanlarında görülmektedir. Örneğin yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi için kullanımı konusunda 5346 sayılı kanunda 2020 yılında yapılan değişiklikle, fiilen şirket yatırımları için işleyecek bir "ace- le kamulaştırma" yetkisi tanınmıştır.

RES'lerin (Rüzgar Elektrik Santrallerinin) ku- rulacağı alanların daha çok özel mülkiyet konusu olmayan hazine arazileri olması ne- deniyle araziler genelde özelleştirme yoluyla şirketlere devredilirken özel mülk olanlar acele kamulaştırma yoluyla alınmaktadır. Dolayısıyla özel sektör lehine acele kamu- laştırma ile özelleştirme birbirine paralel işlevler gören iki araç olarak devreye sokul- muştur. Bunun sonucunda ilgili kırsal bölge- lerde yaşayan yurttaşlar, hem hazine arazile- ri üzerindeki ortak kullanım alanlarını kay- betmekte hem de geçimlik mülklerini düşük bedelle acele kamulaştırılma tehdidi karşı- sında şirketlere satmaya mecbur bırakılmak- tadır (Kızıltepe Ceylan ve arkadaşları, 2025).

NÇY arşivinden.

Uygulamaların bir bölümüne karşı dava açıl- dığı için idari yargının kararları kamu yararı yaklaşımındaki değişimi ve ihtilaflı halleri görmek açısından elverişli bir veri kaynağıdır. Maden sahalarının tarım arazilerini yok et- mesiyle ilgili itirazlarda "kamu yararı" konu- sunda üst mahkemeler şirketler lehine bir bakış açısıyla karar alabilmektedir. Kamulaş- tırılan bölgelerin yurttaşlarının geçimsel faa- liyetleri karşısında, lehine kamulaştırma ya- pılan şirket yatırımları "üstün kamu yararı" olduğu değerlendirilmesi, bunun bir örneği- dir. Daniş-tay'ın 2023 tarihli farklı kararların- da, maden şirketinin sunduğu projelere refe- ransla madencilik faaliyetinin tarımsal faali- yetlere göre "üstün kamu yararı" olduğu, "projenin ülke ekonomisine katkısının tarım-

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

sal faaliyetlere oranla daha fazla olduğu şüphe götürmemek(tedir)” ifadeleriyle ortaya konmaktadır (Çakır, 2023: 80; Süslü, 2025).

Öte yandan iki kamu yararının “yarıştığı” durumlarda, “kamu yararı” kavramının yukarıdaki gibi dar piyasacı “ekonomik” kriterler karşısında toplumsal kriterlerle ele alınmasının davacılar tarafından zorlandığı örnekler de vardır. Hemşin Yol Yapımı davasında “Acele kamulaştırmanın üstün kamu yararı ile sınırlı istisnai nitelik taşıması gerektiği” vurgulanmış, “vatandaşın taşınmazlarının ucuza alınarak lüks konut üretilip yüksek fiyatla satılmasının amaçlandığı” ifade edilmiştir. İçtihatla bu dikkate alınmamış olsa da Danıştay karar belgesinde acele kamulaştırmaya dair davacılar tarafından yapılan bu tespit önemlidir (Danıştay 6. Daire Başkanlığı 2021/3668 E. , 2022/2138 K.).

Nihai olarak yargı kararları, kamulaştırmanın işlevi ve devletin rolündeki değişimin çeşitli kırılmalarla yansıdığı bir alan olarak da dikkat çekmektedir. 2022’de Danıştay’ın bir özel şirket lehine kamu yararı kararını onadığı ancak “acelelik” yönünden reddettiği bir karar, karşı oy yazısı ile birlikte bunun güzel bir örneğidir. İlgili kararda, “acele kamulaştırma yoluna gidilmezse kamunun uğraması muhtemel zararlarının neler olduğunun açıkça ortaya konmadığı, başka bir anlatımla dava konusu Cumhurbaşkanlığı Kararında, acele kamulaştırma yapılmasını gerektiren nedenlerin ve ‘acelelik hali’nin somut olarak ortaya konulamadığı” gerekçesiyle takdir yetkisi sınırlandırmaya çalışılmış; karşı oy yazısı ise takdir yetkisinin yasaklanmış olan yerindelik denetimiyle sınırlandırılmaya çalışıldığını savunmuştur (İDDK, 2022/1464 E. , 2022/2040 K.). Kamulaştırmanın üstlendiği sermaye lehine işlevler açısından ekonomi-yürütme-yargı zincirindeki halkaların hem kendi aralarında hem kendi içlerinde tam bir uyum göstermedikleri görülmektedir.

Cumhuriyet’in başlangıcından itibaren görülebilen devletin özel sermayeyi güçlendirme işlevi, zamanla kamu hizmetleri alanına giren sermayenin gelişimiyle uyumlu olarak kamulaştırmaya çeşitli biçimler vermiştir. Gerek kamulaştırılacak varlıkların değişim değerini artırmaya çalışan, gerekse onu kâr ve rant kaynağı bir yatırım alanı olarak gören sermaye kesimleri bunda etkili olmuştur. Öte yandan, özelleştirmeye ve “kamulaştırma” adı altında mülksüzleştirilmeye direnen emekçi kesimler, bu araçlar karşısında savunmasız kalmışlardır. Devlet konusu tartışılırken, emekçilerin kamulaştırma ve kamu yararı gibi tersyüz edilen araçları yeniden nasıl sahiplenebileceklerini ve işlevlendirebileceklerini tartışmaya ihtiyaç vardır. **[Ali Somel]**

Kaynakça

- Çakır, Hüseyin Melih (2024). “Zeytinliklerde Madencilik Faaliyetinin Yürütülmesine İlişkin Hukuki Bir Değerlendirme”. İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, vol. 11, no. 1, 2024, pp. 53-86.
- DANIŞTAY İDARİ DAVA DAİRELERİ KURULU, 2022/1464 E. , 2022/2040 K.
- Kızıltepe Ceylan, B., Dalfidan, F., & Sağlam, N. A. (2025). Kırsal mekânın yeniden üretiminde rüzgâr enerjisi santrallerinin rolü: Çanakkale örneği. HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 13(26), 251-277.
- Onar, Sıddık Sami. (1966). İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt 3, İstanbul, Hak Kitabevi, İsmail Akgün Matbaası.
- Somel, Ali. (2020). 1920’Lİ YILLARDA TBMM’DE “İSTİMLÂK” TARTIŞMALARI. Yasama Dergisi (41), 215-236.
- Süslü, Güven (2024). “5346 Sayılı Kanun’a Dayalı Bakanlık Çalışmaları Sonucu Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanları Tespiti Ve Kullanım Hakkı Yarışması.” ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi 6, no. 2 (2024): 1890-1973.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

DEVLET MÜLKÜNÜN DÖNÜŞÜMÜ

Son bir yılda çıkarılan çeşitli yasal ve idari düzenlemeler ile Türkiye’de belediyeler, **toplumsal üretim araçlarının** (yani kamusal mekânların) idaresinden çekilmek zorunda bırakılmaktadır. Mekânın ve toprağın denetiminin giderek **merkezi idareye eliyle sermaye lehine** yeniden tanımlanması yerel ve toplumsal mülkiyet alanını daraltmakta; kent toprakları, vakıf statüsü ve Hazineye devir gibi dolaylı yöntemlerle yeniden tahsis edilmektedir.

Bu yazıda söz konusu yasal ve idari düzenlemeler sıralanacak, ardından bu düzenlemelerin en güncel örnekleri olan 11 Eylül 2025 tarihinde resmî gazetede yayımlanan **Arazi ve Arsa Düzenlemeleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik**¹ ve 15 Ekim 2025 tarihinde TBMM’de Bayındırlık, İskân, Ulaştırma ve Turizm Komisyonuna sunulan ve kabul edilen **Vakıflar Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Teklifi (2/3309)** ele alınacaktır. Söz konusu kanun teklifi yazının yazılış sırasında TBMM Genel Kurulu’nda görülmektedir ve büyük ihtimalle kabul edilerek kanunlaşacaktır.

10 Mayıs 2025 tarihli 4749 sayılı **Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun** ve **Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Hazine Garantisi Olmaksızın Hibe Hariç Dış İmkân Sağlamasına İzin Verilmesine ve Sağlanan Dış İmkânın İzlenmesine İlişkin Yönetmelik** yerel yönetimlerin dış kaynak kullanma serbestisini **Hazine dene-**

timi altına olarak daraltmıştır. Belediyeler artık uluslararası finansman, kalkınma kredisi veya yatırım anlaşmalarını **Hazine’nin onayı olmaksızın** kullanamayacaklardır. Ayrıca yönetmelikle belediyelerin ve belediye şirketlerinin hibe hariç finansman imkânından yararlanmak için başvuru yapabilmeleri Hazine ve Maliye Bakanlığı ile Sosyal Güvenlik Kurumuna borcunun bulunmaması şartına bağlanmıştı.²

24 Temmuz 2025 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 7554 sayılı **Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**³ (Zeytin Yasası olarak bilinir) ile **belediyelerin ruhsat ve denetim yetkilerini merkezi otoriteyle paralelleştiren** bir mekanizma getirilmiştir. Yasayla birlikte artık bir belediye, kendi sınırları içindeki enerji tesisine onay vermese bile, proje **Bakanlık onayıyla** geçebilecektir. Ayrıca yasada belirtilen, kaçak veya izinsiz enerji tesisleri için getirilen **imar affı gelirlerinin Hazine’ye aktarılması**, yerel yönetimlerin mali haklarını dolaylı biçimde budamaktadır. Bu yönüyle yasa, kamu yararına üretim yapan belediyeleri değil, **sermaye yoğun enerji yatırımlarını** koruyan bir mülkiyet rejiminin kapısını aralamaktadır.

23 Ekim 2025 tarihinde Plan Bütçe Komisyonuna sunulan Vergi Kanunları ile Bazı Kanunlarda ve 631 Sayılı KHK’da Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ile genel aydınlatma giderlerinden belediyelerin karşılama-

¹<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/09/20250911-1.htm>

²<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/05/20250510-3.htm>

³<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/20250724-1.htm>

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

sı gereken pay 3 katına çıkarılarak belediyelerin gelirleri azaltılmak istenmiştir.

11 Eylül 2025 tarihli **Arazi ve Arsa Düzenlemeleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik** ile Düzenleme Ortaklık Payı (DOP) uygulaması yeniden düzenlenmiştir. Buna göre:

“Düzenleme sahasındaki umumi ve kamu hizmet alanları düzenleme ortaklık payından karşılanır. Ancak, düzenleme sahasında DOP’a konu alanların yüzde kırk beşten (%45) fazla olması veya DOP kesildiğinden dolayı ikinci kez DOP kesilememesi durumunda, 14’üncü maddede belirtilen usul ve esaslara göre düzenleme ortaklık payı alındıktan sonra eksik kalan alan; düzenleme sahasındaki tescil harici alanlardan, belediye mülkiyetindeki alanlardan veya muvafakat alınmak kaydıyla kamuya ait taşınmazlardan ya da Hazine mülkiyetindeki taşınmazlardan bedelsiz karşılanır. Bu alanların yetmemesi halinde kalan miktarın veya bu yöntemle karşılanamayan kısmın tamamının, 5’inci maddenin ikinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen usullerle kamuya geçişi sağlanır.”

Bu değişiklik öncesinde, eksik kalan alanların karşılanmasında yalnızca tescil harici alanlar, belediye mülkiyetindeki taşınmazlar veya kamuya ait taşınmazlar dikkate alınabiliyorken yeni düzenleme ile Hazine mülkiyetindeki taşınmazların bedelsiz devri de açık biçimde hüküm altına alınmıştır. Ancak uygulamada bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Her planlama alanında tescil harici alan bulunmadığı gibi, belediyelerin kendi mülkiyetindeki taşınmazların bedelsiz biçimde bu amaçla kullanılması da adil bir uygulama değildir. Örneğin, sağlık tesisi gibi kamu hizmet alanları Hazine mülkiyetindeki parseller üzerine denk gelse bile, söz konusu parsellerin tamamı Maliye Hazinesi mülkiyetinden karşılanamamaktadır. Bu durum, belediyelerin öz kaynaklarının aşırı kullanılması riskini doğurmaktadır. Bu nedenle,

değişiklik uygulamada belediyeler aleyhine sonuç doğurabilir, kamu hizmet alanlarının elde edilmesinde kaynak adaletsizliğine yol açabilir.

Yönetmelik’in 17’nci maddesinin dördüncü fıkrası şu şekildeydi:

“Belediye hizmet alanı, semt spor alanı, belediye kreş alanı, pazar yeri, şehir içi toplu taşıma istasyonları ve durakları, tescile konu otoparklar, ağaçlandırılacak alan, rekreasyon alanı, mesire alanı, mezarlık alanı ve belediyelerin hizmet verdiği diğer alanlar belediyesi adına, kalan alanlar Hazine adına tescil edilir. Belediyesi adına tescil edilecek alanların büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde kalması halinde, Büyükşehir Belediyesi Kanununda belirtilen; büyükşehir belediyelerinin görev ve yetki sahaları içerisinde kalan alanlarla, şehrin bütününe hizmet eden sosyal donatı alanları büyükşehir belediyesi adına, diğer alanlar ilçe belediyeleri adına tescil olunur.”

Ancak 11/09/2025 tarihli değişiklik ile söz konusu madde şu şekilde değiştirilmiştir:

“DOP’tan elde edilen alanlardan Belediyelerin hizmet verdiği; belediye hizmet alanı, semt spor alanı, pazar yeri, şehir içi toplu taşıma istasyonları ve durakları, tescile konu otoparklar, ağaçlandırılacak alan, rekreasyon alanı, mesire alanı, otopark, mezarlık alanı belediyesi adına; düzenleme ortaklık payına konu geriye kalan alanlar Hazine adına tescil edilir... DOP’tan elde edilerek belediye adına tescil edilen söz konusu alanlarda, bu fıkarda sayılan kullanımlar dışında farklı bir fonksiyona dönüştürecek imar planı değişikliği yapılamaz, özel mülkiyete konu fonksiyon getirilemez.”

Yapılan değişiklikle birlikte:

“Belediye kreş alanı” ibaresi madde metninden çıkarılmış,

“Belediyelerin hizmet verdiği diğer alanlar” ifadesi tamamen kaldırılmış,

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

Böylece belediyeler adına tescil edilebilecek alanlar net biçimde sınırlandırılmıştır. Bu durum, belediyelerin kreş alanı ayırma ve kreş inşa etme yetkisini fiilen ortadan kaldırmaktadır. Çünkü yeni düzenlemede DOP’tan belediye adına tescil edilebilecek alanlar sınırlı biçimde sayılmış olup, bu liste dışında kalan hiçbir fonksiyon belediye adına tescil edilemeyecektir. Ayrıca, maddeye eklenen “bu fıkra da sayılan kullanımlar dışında imar planı değişikliği yapılamaz” hükmü, belediyelerin planlama esnekliğinin ortadan kaldırılmasına ve yerel yönetimlerin sosyal hizmet üretme kapasitesinin kısıtlanmasına neden olabilir.

Vakıflar Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Teklifi (2/3309) bu mülkiyet dönüşümünün ikinci ayağını oluşturur. Teklif, **Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün idari ve mali yetkilerini genişletmekte** ve kamu taşınmazlarının doğrudan vakıflara devredilmesinin önünü açmaktadır.

Madde 11 özellikle çarpıcıdır: vakıf kaynaklarıyla “inşa edilmiş, onarılmış veya katkı sağlanmış” tüm taşınmazlar, **mazbut vakıflara** devredilebilecektir. Bu tanımın genişliği, bir binanın geçmişinde küçük bir vakıf onarımı bulunmasının dahi tapu devrine yol açabilmesi anlamına gelir. Böylece kamu kurumlarının —belediyeler, bakanlıklar, üniversiteler, hatta TCDD ve kamu iktisadi teşebbüsleri dâhil— mülkiyetinde taşınmaz kalmayabilir. Bu tür idari devirler, **yargı denetiminden bağımsız olarak** yalnızca Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün yazılı talebiyle gerçekleştirilebilecektir. Bu, mülkiyetin bir “idari işlem” haline gelmesi demektir; hukukun yerini bürokratik yetki alır. Bu durum **devlet aygıtının mülkiyet ilişkilerinde doğrudan aktörleşmesi**, yani üretim araçlarının

(taşınmazların) yeniden merkezileştirilmesidir.

Her iki düzenleme birlikte değerlendirildiğinde, **belediyelerin mülkiyet, planlama ve gelir alanlarının sistematik biçimde daraltıldığı** görülmektedir. Bu düzenlemeler, görünüşte “imar bütünlüğünü sağlama”, “kültürel mirası koruma” veya “verimliliği artırma” gerekçeleriyle sunulsa da esasen **kamusal varlıkların el değiştirmesi** sonucunu doğurmaktadır. Bir yandan arazi düzenlemeleriyle belediyelerin taşınmaz stoğu Hazine lehine zayıflatılırken, diğer yandan Vakıflar Kanunu teklifiyle **belediyelerin kullandığı veya restore ettiği taşınmazlar dahi** merkezi idareye devredilebilmektedir. Mali kaynakları daralan, taşınmaz varlıklarını kaybeden belediyeler, kamusal hizmet üretiminde merkezi otoriteye bağımlı hale gelir. Örneğin, “belediye kreş alanı”nın tescil listelerinden çıkarılması, yalnızca teknik bir düzenleme değil; sosyal devlet ilkesinin mekânsal karşılığının ortadan kalkmasıdır. Kamusal çocuk bakım hizmeti, artık yerel yönetimin değil, piyasanın veya merkezi kurumların insafına bırakılacaktır.

Sermaye birikimi kent toprağının yeniden dağıtımı ile gerçekleşir. Marx Kapital Cilt I’de “İlkel Birikim” sürecini anlatır. Kapitalist üretim tarzının ön koşulunu oluşturan ilkel birikim süreci toprağın ortak mülkiyet biçimlerinden koparılması; üretim araçlarının üreticilerin elinden alınması ile “özgürleştirilmeleri” sürecidir. Yani Marx bugün devlet mülkiyetinin *sermaye lehine* metalaşmasının tarihsel kökenini anlatır. Her zaman olduğu gibi anlatılan bizim hikayemizdir.⁴ [BSY]

⁴ “Anlatılan senin hikayendir” Marx, Kapital’in birinci baskısına yazdığı önsözde böyle seslenir.

Millî Parklar Kanunu ve Bazı Kanunlar ile 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Üzerine Değerlendirme

2873 sayılı Millî Parklar Kanunu (MPK) 1983 yılında yürürlüğe girdikten sonra 2025 yılına kadar 12 değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerin sadece üçünde Kanunda doğrudan değişiklik yapılmış, dokuz değişiklik diğer kanunlarda yapılarak uygulamaya aktarılmıştır.

Koruma aleyhine ilk değişiklik, 1994 yılında “yap-işlet-devret modeli”nin uygulanmasına imkân tanıyan 3996 sayılı Kanun ile yapılmıştır. 2003 yılında 4629 sayılı Kanun ile millî park alanlarında kalan sahaların “ağaçlandırma karşılığı kiralama”na ilişkin düzenlemedir. 2004 (5177s Kanun) ve 2005 (6094 s. Kanun) yıllarında ardı ardına yürürlüğe giren yasalar ile MPK kapsamında ilan edilen millî park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı ve tabiat anıtı statüleri verilmiş alanlar madencilik ve enerji faaliyetlerine açılmıştır.

MPK’da koruma aleyhine en kapsamlı değişiklik, 2011 yılında 648 sayılı KHK ile yapılmış, ilk kez doğa koruma alanında kurumsal sorumluluk ve yetki Tarım ve Orman Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı arasında paylaştırılarak, millî parkların tescil ve plan onama yetkisi ile doğa koruma ile ilgili usul ve esasları belirleme yetkisi de ülkenin imarından, yapılaşmadan sorumlu Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına devredilmiştir. Ayrıca, MPK’nin “planlama” başlıklı 4’üncü maddesi “işletme” olarak değiştirilerek, merkezi idarenin doğa koruma alanlarına bakışını da ortaya koymuştur. Bu değişiklik kapsamında planlama projelendirmeye indirgenmiş, devamında, 2014 yılında 6552 sayılı Kanunla ko-

runan alanlarda “250m²’ye kadar 2 katlı yapılar” imar planı kapsamı dışına çıkarılmıştır.

Beyşehir Gölü Millî Parkı. AİE’nin arşivinden.

TBMM Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonunda kabul edilen Kanun teklifinde millî park dışındaki korunan alanlar için de millî parklar için geçerli olan plan hazırlama sürecinin uygulanacağı ifade edilmektedir.

Bilimsel araştırma ve eğitim çalışmaları dışında mutlak korunması gereken tabiatı koruma alanı ile tabiat anıtı ilan edilen yerlerde millî parklarda öngörülen planlama sürecinin uygulanması bu statülerin koruma amacına aykırıdır. Amacı, kapsamı ile hazırlama usul ve esasları birbirinden farklı planlar olan uzun devreli gelişme planı, gelişme planı, yönetim planının yan yana sıralanmasıyla korunan alanlarda “planlama”nın gücü zayıflatılarak, muğlak hale getirilmiştir. 2 yıla yakın bilimsel çalışmalar ile tamamlanabilen millî parklar ve tabiat parkları için yapılması zorunlu uzun devreli gelişme planının yanına yönetim planı eklenmiştir. Ayrıca, değişiklik

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

teklifinde yönetim planının amacı, kapsamı, hangi sahalarda yapılacağına ilişkin herhangi bir hükme yer verilmemiştir.

Teklifte diğer önemli husus da Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri ile çakışan yerlerde yapılacak planların 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na göre yapılması önerilmektedir. Bu düzenleme ile millî parkların ana kaynak değerlerini kapsayan alanlarda planlama yetkisi Kültür ve Turizm Bakanlığına devredilmektedir. Bu düzenleme ile turizm alanlarıyla çakışan yerlerde millî park vb. doğa koruma statüleri iptal edilmeden, fiili olarak Turizm Kanununa göre her türlü uygulamaya imkân sağlanabilecektir.

Teklifte, MPK'ya aykırı yapılmış bina, yapı, tesis ve inşaatlara doğrudan el koyma ve yıkım yetkisiyle koruma açısından idareye geniş yetki verilmiştir. Ancak maddenin devamında kaçak yapıların **"ihtiyaç görülmesi"** halinde idare tarafından değerlendirilebileceğine ilişkin hüküm, kaçak yapı ve tesisler için bir "imar affı" anlamına gelmektedir.

Kanun teklifinin maddeler itibarıyla değerlendirilmesi:

Teklifin ilk iki maddesinde Çevre Kanunu'nda değişiklik yapılmıştır, buna göre;

Teklifin 1. Maddesinde, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun "denetleme yetkisinin" düzenlendiği 12'nci maddesinin birinci fıkrasında yapılan ek ile, aynı Kanunun Çevrenin korunması başlıklı 9. Maddesinde biyolojik çeşitlilik ve sulak alanlar ile ilgili denetim yetkisi Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğüne (DKMPGM) bırakılmıştır.

2. Maddesinde yapılan değişiklik, DKMPGM'nün kamu tüzel kişiliğini haiz, özel

bütçeli kuruluş olarak yeniden yapılandırılması nedeniyle Çevre Kanunu'nun 24'üncü maddesinin yedinci fıkrasında Tarım ve Orman Bakanlığı yerine Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü yazılmıştır.

Teklifin 3. – 17. Maddeleri 2873 sayılı MPK'de değişiklik yapılmıştır, buna göre;

Teklifin 3. Maddesinde MPK'nin Tanımlar başlıklı 2'nci maddesinin birinci fıkrasına "Alan Kılavuzu" ve "Av ve Doğa Koruma Memuru" tanımları eklenmiştir. Düzenlemede, MPK'ye 15.7.2005 tarihinde yapılan değişiklik ile eklenen Alan kılavuzu tanımlanmıştır.

Teklifin 4. Maddesinde MPK'nin 4'üncü maddesinde yapılan değişiklik; 17.8.2011 tarihinde 648 sayılı KHK-ÇSB'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında KHK ile "Planlama" başlığı "işletme" olarak değiştirilen madde başlığı tekrar "planlama" olarak düzenlenmiştir. Yapılan düzenleme üç önemli değişiklik getirmektedir. Şöyle ki;

- 4. Madde MPK kapsamında millî park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı ve tabiat anıtı statüsü verilen alanlarda yapılacak planlara ilişkin düzenlemedir. Mevcut düzenlemede sadece gelişme planına yer verilmişken, yönetim planı da eklenmiştir.
- Maddenin ikinci paragrafında, bu planlar uyarınca iskân ve yapılaşmaya konu olacak yerler için imar planı zorunluluğu bulunmaktadır. Teklife göre, **yönetim planları ile yapılaşma kararları mı verilecektir?** Teklifteki haliyle yönetim planından sonra imar planı mı yapılacak? yönetim planına düzenlemenin başka hiçbir maddesinde yer verilmemiştir. **Yönetim planı hangi sahalarda hangi amaçla yapılacağı belli değildir.**

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

Kaz Dağları Göknarı Tabiatı Koruma Alanı. AİE'nin arşivinden.

- Maddenin üçüncü fıkrasında, MPK kapsamında millî park, tabiat parkı, tabiatı koruma alanı ve tabiat anıtı statüsü verilen alanlar içinde kalan, diğer ifade ile Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezleri ile çakışan yerlerde yapılacak planların 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'na göre yapılması önerilmektedir. **Bu düzenleme ile millî parkların ana kaynak değerlerini kapsayan alanlarda planlama yetkisi Kültür ve Turizm Bakanlığına devredilmektedir.**

Bu düzenleme ile **turizm alanlarıyla çakışan yerlerde millî park vb. doğa koruma statüleri iptal edilmeden, fiili olarak Turizm Kanununa göre her türlü uygulamaya imkân sağlanabilecektir.** Özellikle yapılaşma kararları turizm sektörünün standartlarına (kentsel standartlar) göre gerçekleşecektir. Bu durumda doğa koruma ikinci planda kalacak, MPK kapsamında ilan edilen alanların statü gerekçesi olan biyolojik çeşitlilik, yaban hayatı yaşam alanları, endemik bitkilerin yayılım alanları vb. doğal alanların, alan yönetiminin parçalanmasına yol açacaktır. Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi veya Turizm Merkezi ile çakışan Göreme Tarihi MP statüsü iptal edilmiş, Uludağ Millî Parkı'nda da mutlak koruma bölgesi niteliğindeki alan "Alan başkanlığı" olarak ilan edilerek bu kısmın millî park statüsü kaldırılmıştır.

Teklifin 5. Maddesiyle MPK'nin "Gerçek ve özel hukuk tüzelkişilerine verilecek izinler" başlıklı 8. Maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Şöyle ki;

- Birinci fıkra değişikliğinde verilecek izinler için görüş alınacak bakanlık değiştirilmiş Maliye Bakanlığı yerine Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının görüşünün alınması şeklinde düzenlenmiştir.
- 8. Maddeye eklenen ikinci fıkra ile önemli değişiklikler getirilmiştir. Düzenleme ile millî park ve tabiat parklarında, planlarına uygun olması koşulu ile **"kamu yararı ve zaruret olması halinde"** *"ulaşım, elektrik iletim ve nakil hattı, petrol ve doğalgaz iletim hattı, trafo, haberleşme, su, termal su, atık su, altyapı ve bunlarla ilgili yapı ve tesisler"* ifadesiyle neredeyse **tüm altyapı ve üst yapı tesislerinin yapılmasına imkân verilmiştir.** Bu düzenleme ile nasıl bir kamu yararı ve zaruret olduğu açıklanmamış, idareye sınırsız bir yetki verilmiştir.
- İçme suyu için istisna düzenleme yapılmış *"yapımı aciliyet gösteren ve kamu yararı açısından vazgeçilmez ve kesin bir zorunluluk arz eden tesisler"* için, **birinci fıkra hükmüne aykırı bir düzenleme yapılarak, uzun devreli gelişme planı/gelişme planı koşulu kaldırılmış, planlarına resen işlenmesi hükmü getirilmiştir.**
- Ek fıkrada da neye göre *"aciliyet gösteren", "vazgeçilmez" ve "kesin bir zorunluluk"* olduğu belli değildir. Bu düzenleme ile yine **idareye sınırsız yetki verilmiştir.**
- Diğer önemli husus da millî park vb. doğa koruma alanlarının gerekçesini oluşturan doğal, kültürel tarihi vd. kaynak değerlerinin korunması ve devamlılıklarının sağlanması amacıyla yapılan UDGK plan kararları yok sayılmaktadır. Su tahsislerinin alanın kaynak değerlerine etkisi göz ardı edilmektedir, MPK'nin amaç maddesine aykırıdır.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

- Verilecek olan izinlerle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenecektir.

Ayrıca Madde gerekçesinde “6831 sayılı Orman Kanunu ve ilgili mevzuatına göre yürütüldüğü, korunan alanın statüsü ve koruma hedeflerine uyumlu olmadığı, korunan alan statüsüne uygun düşmeyen yapı ve tesislerin çıkarılarak korunan alanlarda verilecek izinlerin sınırlandırıldığı, planlarına uygun olma şartı getirildiği belirtilse de teklifte tam aksi-ne düzenlemeler yapıldığı görülmektedir.

Teklifin 6. Maddesiyle MPK’nin “Yapı ve tesisler” başlıklı 12. Maddesine ikinci ve üçüncü fıkra eklenmiştir. Eklenen fıkralar ile;

- İkinci fıkra düzenlemesi ile planlarına uygun olarak gerekli projelerin Genel Müdürlükçe hazırlanacağı veya hazırlatılacağına yer verilmiş, ne tür projeler olduğuna açıklık getirilmemiştir.

Bu fıkroda belirtilen “gerekli projeler” dışarıda bırakılarak sadece birinci fıkroda bahsedilen “yapı ve tesislerin yapılaşma koşullarına ait usul ve esaslar” için yönetmelik düzenlenmesi öngörülmüştür.

Teklifin 7. Maddesiyle MPK’nun “Tescil Yasağı” başlıklı 15. Maddesine ikinci fıkrasına ek yapılmıştır. Buna göre;

- Ek fıkra gerekçesinde belirtildiği üzere, idareye **Kanuna aykırı yapılmış bina, yapı, tesis ve inşaatlara** doğrudan el koyma ve yıkım yetkisi verilmektedir. Ancak, koruma açısından idareye verilen bu geniş yetki “**ihtiyaç görülmesi**” halinde idare tarafından değerlendirilebileceğine ilişkin düzenleme ile etkisiz hale getirilmektedir.
- Bu düzenleme kaçak yapı ve tesisler için bir “imar affı” düzenlemesidir. Bu düzenleme aynı zamanda İmar Kanunu’na da aykırıdır. Kaçak yapı en basit ifadesiyle yapı güvenliği olmayan, planlama, mimarlık ve mühendislik proje ve denetim sü-

reçlerinden geçmemiş, teknik olarak sağ-lık ve güvenlik koşulları belirsiz yapılardır. Kaçak yapı sadece kaçak yapı sahibini değil toplumu etkiler. İdareye böylesine geniş bir takdir yetkisi verilmektedir.

Teklifin 8. Maddesiyle MPK’nin “Koruma görevlileri ve alan kılavuzları” başlıklı 16. Maddesinde yapılan düzenlemeyle av ve doğa koruma memurları, saha bekçileri madde metnine eklenmiştir.

Teklifin 9. Maddesiyle MPK’nin 17. Maddesinde yapılan düzenlemeyle döner sermayeli işletmeler kurulmasına olanak sağlanmıştır.

Teklifin 10. Maddesiyle MPK’nin 18. Maddesinde yapılan düzenlemeyle Genel Müdürlüğün gelirleri düzenlenmiştir.

- Yapılan düzenlemede, 18. Maddenin d) fıkrasında “taşınmaz malların satışı” ibaresi açık değildir. Hiçbir sınırlama getirilmediği için korunan alanlar içindeki “taşınmaz malların” satışı da mümkündür.

Teklifin 11., 12. Maddeleri MPK’ye aykırı davranışlara ilişkin cezaların arttırılmasına ilişkin düzenlemeleri kapsamaktadır.

Teklifin 13. Maddesiyle Harçlar Kanunu ile tapu ve kadastro döner sermaye hizmet bedelleri yönünden muafiyet düzenlemesi yapılmaktadır.

Teklifin 14., 16., ve 17. Maddelerinde yapılan düzenlemeyle Kanun kapsamındaki alanlarda,

Turizmi Teşvik Kanunu’nun geçici 12. ve 18. Maddelerinde 18/7/2021 tarihinde yapılan değişiklikle “orman sayılan alanlar ve millî parklardaki konaklama tesisleri, kış turizm merkezlerindeki günübirlik tesisler ile mekanik tesis hatlarına ilişkin izin, kiralama ve diğer tüm işlemlerine” yönelik DKMPGM’nin tüm yetkisi Kültür ve Turizm Bakanlığına devredilmişti.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

Bu düzenleme ile yetki tekrar DKMPGM'ne verilmiştir. Bu tesislerden alınacak kiralama vb. tüm bedeller döner sermaye işletmeleri hesaplarında toplanacaktır.

Bu düzenleme yukarıdaki maddeler ile birlikte düşünüldüğünde, döner sermaye işletmelerinin kurulması, konaklamalı ya da konaklamasız tüm tesislerin kiralama yetkisinin tekrar DKMPGM devredilmesi ile altyapı, üstyapı tesisleri irtifak hakkından, tahsisinden doğacak bedeller ile, korunan alanlarda kiralama, tahsis, işletme uygulamasının genişletileceğini/yaygınlaştırılacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanununda yapılan değişiklikler

Teklifin Madde 24. Maddesinde yapılan düzenlemeyle

- Kara Avcılığı Kanununda belirtilen suçların tekrar edilmesi durumunda, diğer bir ifadeyle kaçak avcılık yapanlar için belgenin süresiz iptaline ilişkin düzenleme değiştirilmekte, belge iptali 2 yıl ile sınırlandırılmaktadır.

Hali hazırda **Kara Avcılığı Kanununa** aykırı avcılık, diğer bir ifadeyle belgesiyle kaçak avcılık yapanların belgesi süresiz iptal edilmesi hükme bağlanmışken, suç fiilini “kaba-hat” olarak niteleyerek Madde gerekçesinde “yasadışı avcılığa yönelmelerini engellemek” açıklaması da yeterli değildir. **[Ayşe IŞIK EZER]**

Munzur Vadisi Millî Parkı. AİE'nin arşivinden.

Abant Gölü Millî Parkı. AİE'nin arşivinden.

Beyşehir Gölü Millî Parkı. AİE'nin arşivinden.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

MAZBUT VAKIF BAHANE!

Mazbut vakıflar Osmanlı Devleti döneminde kurulmuş olup vakıf senedine göre atanabilecek mütevellisi kalmadığından Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) tarafından yönetilen vakıflardır. DGM'nin en yüksek organı olan Vakıflar Meclisi oldukça büyük bir malvarlığına sahip bu vakıfların her türlü gelir getirici ve kültür varlıklarını satmaya, başka bir şeyle değiştirmeye, devretmeye, başka kişi ve kurumlara tahsis etmeye yetkilidir. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) iktidara geldikten sonra değiştirmek istediği ilk yasalardan biri 1935 yılından beri yürürlükte olan Vakıflar Yasası oldu. İlk girişim 2006 tarihli bir yasaydı; ancak Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in vetosuna takıldı. Sezer'in görev süresini tamamlamasından sonra yasa yeniden gündeme geldi. 2008 yılında 5737 sayılı yasa kabul edildi ve Resmî Gazete'nde yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yasa gerçekten çok önemliydi. Cemaat vakıflarının ekonomik olarak güçlenmesine yol açtığı gibi Osmanlı döneminden kalan vakıfları yeniden canlandırıyor ve bu bahaneyle merkezi ve yerel yönetimlerce kamu hizmetlerine tahsis edilen birçok taşınmazın ilgili mazbut vakıf adına tapuya tescil edilerek özel mülk eştirilmesinin yolu açılıyordu. Yani kamu hizmetleri için kullanılan birçok taşınmaz artık yöneticisi kalmamış, her türlü yönetim hakkı VGM geçmiş bulunan mazbut vakıflarına tescil yoluyla doğrudan doğruya siyaset-idarenin eline teslim edilmiş oluyordu.

2008 tarihli yasanın 30. maddesindeki "Vakıf yoluyla meydana gelip de her ne suretle olursa olsun Hazine, belediye, özel idarelerin veya köy tüzel kişiliğinin mülkiyetine geçmiş vakıf kültür varlıkları mazbut vakfına devrolunur." hükmü uyarınca 2008-2021 döneminde 1014 taşınmaz mazbut vakfı adına tescil edilerek VGM kullanımına bırakılmıştır.⁵ Gezi Parkı başta olmak üzere Galata Kulesi, Şişli Etfal Hastanesi ve Selimiye Kışlası gibi birçok taşınmaz mazbut vakıflara ait denilerek ilgili vakıf adına tescil edilmiştir. Bu uygulamadan cemaat vakıfları da yararlanmış ve 2018 yılı itibarıyla 1084 adet taşınmaz, Lozan Antlaşması'nda sayılan Ermeni, Rum ve Yahudi vakıfları yanında 1984 yılında tanınan Bulgar Esrarlıyı ve Süryani vakıfları adına tescil edilmiştir.⁶ Son yıllara ait veriler VGM resmî sitesinde ve faaliyet raporlarında yer almamıştır.

Belediye, köy veya merkezi yönetime ait olup kamu hizmetleri için kullanılan taşınmazlar mazbut vakıf adına tescil edilmekte ve yasanın 12. maddesinin "Genel Müdürlüğe ve mazbut vakıflara ait akar mallar ile hakların daha yararlı olanları ile değiştirilmesine, paraya çevrilmesine veya değerlendirilmesine Meclis yetkilidir." hükmüne dayanılarak VGM tarafından, imar durumu değiştirilerek ihaleyle kat karşılığı inşaat yaptırılmakta ve mülkiyeti büyük ölçüde özelleştirilmektedir. VGM'nin en son açıkladığı verilere göre 2002-2021 döneminde 808 adet taşınmaz kat karşılığı daire, dükkân, büro ve villa olarak inşa edilmek üzere ihale edilmiş ve 6595 birim taşınmaz VGM adına tescil edilmiştir. Ancak toplam kaç birim taşınmaz üretildiği

⁵ Veryansın Tv (2021). <https://www.veryansintv.com/gezi-parki-kararinda-yildirim-beyazit-gerekcesi-istanbulun-gozdesi-1014-tasinmaz-daha-var> Erişim tarihi 3.10.2025.

⁶ Vakıflar Genel Müdürlüğü (t.y). <https://www.vgm.gov.tr/vakiflarimiz/vakiflarimiz/cemaat-vakiflari>. Erişim tarihi 3.10.2025.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

açıklanmamıştır.⁷ 2013 yılında, Sultan Bayezit Vakfı adına tescil edilen Gezi Parkı⁸ da yerine yapılmak istenen Topçu Kışlası görünümlü alışveriş merkezi yoluyla kamusal alan olmaktan çıkarılacak ve özel mülkleştirilecekti. Can kayıplarına da yol açan büyük eylemlerle bu işlem engellenmişti. Ancak bugünlerde Taksim Gezi Parkı'nın ticari işletme vasfıyla kullanılması için VGM tarafından yeniden ihale açtığı anlaşılmaktadır.⁹ 2024 yılında ise İstanbul'da Ömerli Barajı havzası mazbut Melek Mehmed Paşa Vakfı'na ait olduğu gerekçesiyle Vakıflar Meclisi tarafından yapılaşmaya açılmak istendi. Vakıflar Meclisi yapılaşma oranının 250 kat artırılması ve 324 bin metrekarelik inşaat alanı yaratılarak "yapım ve onarım karşılığı kiralama" yoluyla alışveriş merkezi, macera park, otomobil müzesi ve eğlence merkezi yapımı için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na başvurmuştu¹⁰; ancak proje İstanbul 8. İdare Mahkemesi'nce durdurulmuştur.¹¹ Mahkeme kararıyla İstanbul

Büyükşehir Belediyesi tarafından kullanılan en önemli su havzası şimdilik kurtarılmıştır.

Son zamanlarda yine mazbut vakfı adına tescil edilen ve halihazırda belediye hizmetlerine tahsis edilmiş bir taşınmazın özel mülkleştirilmesi ile karşı karşıya kaldık. Vakıflar Meclisi kararıyla Kadıköy Cafe-rağa Mahallesi'nde, içinde Moda Camisi, çocuk parkı, otopark, muhtarlık binası, aile sağlık merkezi, belediye sabit pazarı, temizlik işleri hizmet binası ve 112 istasyonunun bulunduğu 12 bin metrekarelik bir taşınmaza kat karşılığı lüks konut yapımı

için ihale açılmıştır. Söz konusu taşınmazın 2008 tarihli yasadan sonra mazbut Ali Osman Hüseyin Vakfı adına tescil edildiği anlaşılmaktadır. Bu tescil işlemleri ile ilgili Kadıköy Belediyesi'nin dava açıp açmadığı bilinmemekle birlikte bazı taşınmazlar için açılan davalardan sonuç alınamamıştır.¹² Kent merkezindeki bu taşınmaz için VGM tarafından 11 Eylül 2025 tarihinde ihale yapılacağı duyurulmuştur. İhale şartnamesine göre dört bloktan oluşan lüks bir site yapılacak ve buradan 4+1 odalı toplam 50 daire ve 10 bin lira vakfın hesabına geçecektir. İhale sonucunda mazbut vakıf adına kaydedilecek daire numaralarından, en az 24'er daire olmak üzere toplam 96 daire yapılacağı anlaşılmaktadır. VGM'nin bu ihalesiyle 3. derece arkeolojik

⁷ Vakıflar Genel Müdürlüğü (t.y). <https://www.vgm.gov.tr/faaliyetler/yatirimlar/kat-karsiligi>. Erişim tarihi 3.10.2025

⁸ Veryansın Tv. (2021).

⁹ <https://halktv.com.tr/siyaset/gezi-parki-ihaleye-cikti-ibbden-alinarak-vakiflara-devredilmisti-980412h> Erişim tarihi 17.10.2025

¹⁰ Cengiz Anıl Bölükbaş .(2024). <https://t24.com.tr/haber/omerli-havzasi-nda-rant-adimi-vakiflar-genel-mudurlugu-formula-1-pisti-arazisinde-emsal-artisi-talep-etti,1204230?ysclid=mg9impf5wk84185809>. Erişim tarihi 6.10.2025.

¹¹ <https://www.cumhuriyet.com.tr/cevre/istanbuldaki-en-buyuk-su-havzasini-olan-omerli-baraji-havzasini-imara-2305103?ysclid=mgantz0a8u933742420>. Erişim tarihi 6.10.2025.

¹² Yargıtay 1. Dairesi tarafından görülen 2015/6499 E. sayılı dosya 26.11.2015 tarih ve 13676 K. nolu kararla, 2018/1356 E. sayılı dosya 11.4.2018 tarih ve 8922 K. nolu kararla, 2018/2059 sayılı dosya 8.7.2020 tarih ve 3575 K. nolu kararla, 2018/8417 E. sayılı dosya 11.2.2021 tarih ve 1163 K. nolu kararla Vakıflar Genel Müdürlüğü lehine sonuçlanmıştır.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

SİT alanı olarak tescil edilen ve içinde tescilli ağaçlar bulunan bu taşınmaz açıkça rant için peşkeş çekilmekte ve kamusal hizmetler gözden çıkarılmaktadır.¹³

Kadıköy’de imara açılması planlanan bu taşınmaz aynı zamanda deprem toplanma alanıdır. Bölgenin korunması için mahalleliler hukuksal mücadeleyle birlikte çeşitli eylemlere de yönelmiştir. Mahalleli bir gösteri düzenlemiş ve ihalenin iptali için VGM’ye vermek üzere imza toplamaya başlamıştır. Mimarlar Odası, mahalle muhtarları ve Kadıköy Kent Dayanışması forum düzenlemiştir.¹⁴ Eylül ayında Moda bostanında düzenlenen piknikle bir araya gelen mahalleliler alanda inşaat yapılmasına izin vermeyeceklerini vurgulamaktadır.¹⁵ Kadıköy Belediyesi de mahallelilerin eylemlerini desteklemekte ve ihalenin iptali için dava açacağını belirtmektedir.¹⁶

**VAKIFLAR GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ’NE ESKİ VAKIF
TAŞINMAZLARINI ÖNCE
BÜNYESİNE KATIP SONRA ÖZEL
MÜLKLEŞTİRMESİ YOLUYLA
VARLIK AMACININ TAM
TERSİNE GÖREVLER
YÜKLENMEKTEDİR.**

Belediyeler veya diğer kamu kurumları tarafından kamu hizmetlerine tahsis edilen bu taşınmazların talanı ve özel mülke dönüştürülmesi için 2008 tarihli yasa yetersiz kalmış olmalı ki son zamanlarda yasada yeniden değişiklik gündeme getirilmiştir. AKP milletvekilleri tarafından 10 Ekim 2025 tarihinde Meclis’e sunulan yasa teklifiyle¹⁷ yasanın 30. maddesi genişletilerek Hazine, belediye, özel idare ve köy tüzel kişiliklerine geçmiş kültür varlıkları yanında “diğer kamu tüzel kişiliklerine, bunların iktisadi işletme, müessese ve bağlı ortaklıklarına geçmiş kültür

varlıklarının” da mazbut vakfı adına tescili amaçlanmaktadır. Yani değişiklikte belediye, özel idare, köy tüzelkişilikleri ve diğer kamu tüzel kişiliklerinin iktisadi işletme, müessese ve bağlı ortaklıklarına geçmiş kültür varlıkları da hedeflenmektedir. Basında yer alan haberlerden bu değişiklikte belediye şirketlerine ait kültür varlıklarının mazbut vakıf bahanesiyle VGM tarafından ihaleyle özel mülkleştirileceği anlaşılmaktadır. Üstelik eklenen ikinci fıkra ile “mevcut olup olmadıklarına bakılmaksızın vakıf kaynaklarından inşa edilmiş, onarılmış veya ilaveler yapılarak katkı sağlanmış vakıf kültür varlıkları vakıf yoluyla meydana gelmiş sayılır” denilmekte ve VGM’nin tasarrufuna bırakılacak taşınmazlar neredeyse sınırsız hale getirilmektedir. Vakıf kültür varlığı mevcut olmasa bile “bir zamanlar bu taşınmaz üzerinde bir cami vardı” veya “... kültür varlığı mazbut vakfın kaynağıyla onarılmıştı” gibi iddialarla, üzerinde herhangi bir kültür varlığı bulunmayan taşınmazlar dahi mazbut vakıf adına tescil edilerek VGM’nin kullanımına bırakılabilecektir. Bu hüküm taşınmazların esasen rant ve özel mülkleştirme

¹³ Bahadır Özgür. (2025). <https://halktv.com.tr/makale/ihale-sartnamesi-skandal-modadaki-milyarlik-vakif-arazisi-kime-peskes-cekilecek-968262?ysclid=mf3sjkdpwc498927952>. Erişim Tarihi 6.10.2025.

¹⁴ <https://haber.sol.org.tr/haber/caferaga-halki-rant-planina-karsi-ayakta-mahalle-bizim-burasi-kamunun-vazgecmiyoruz-401080>. Erişim Tarihi 6.10.2025.

¹⁵ <https://www.odatv.com/guncel/kadikoy-caferagada-son-yesil-alan-tepkisi-buyuyor-120115973?ysclid=mgfj79gdbo967823197>. Erişim Tarihi 6.10.2025.

¹⁶ <https://kisadalga.net/haber/gundem/kadikoy-belediyesi-moda-bostaninin-yapilasmaya-acilmasini-engellemek-icin-dava-acti-132334?ysclid=mgfjyzi0nn660692395>. Erişim Tarihi 6.10.2025

¹⁷ <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y4/T2/WebOnergeMetni/f060d17a-2aca-4867-aa02-aa1e71eb946f.pdf>. Erişim tarihi 11.10.2025.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

amacıyla devrinin amaçlandığını ortaya koymaktadır. Bu değişiklik özellikle iktidarın kaybettiği büyükşehir belediyelerine bağlı şirketlerin sahip olduğu kültür varlıklarının hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Yasa teklifinin diğer bir maddesi ile eski vakıfların yönetimi için Genel Müdürlüğün aldığı yönetim payının vakfın gayrisafi gelirinin yüzde 20'sinden yüzde 40'ına çıkarılması hedeflenmektedir. "Ecdat yadigarı" söylemini dilinden düşürmeyenler mazbut vakıf gayrisafi gelirlerinin neredeyse yarısını siyaset-idarenin kullanımına bırakmakta ve vakıfların senetlerinde yazılı amaçları gerçekleştirecek gelirlerini tamamen kaybetmesine ve dolayısıyla tasfiye olmasına yol açılmaktadır. Aslında olan biten şey, varlık nedeni vakıfların selametini ve mülklerinin kamu yararına kullanılmasını sağlamak olan VGM'nin tasfiyesidir. Çünkü esasen VGM'ye eski vakıf taşınmazlarını önce bünyesine katıp sonra özel mülkleştirmesi yoluyla varlık amacının tam tersine görevler yüklenmektedir. Böylece yüzyıllarca topluma mal edilen büyük miras, merkezi ve yerel yönetimler dahil devletin maddi varlığı piyasaya transfer edilmektedir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında belediyeler ve kamu kurumları ile Vakıflar Genel Müdürlüğü ara-

sında çeşitli taşınmazlarla ilgili, yazışmalara da konu olmuş çekişmeler yaşanmıştır. Örneğin Cumhuriyet dönemi arşivinde 1933 tarihli bir yazıda İstanbul Belediyesi'nin istimlak ettiği vakıf arazileri ve kabristan yerleriyle ilgili VGM ile Belediye arasındaki anlaşmazlıklara dair yazışmalar bulunmaktadır.¹⁸ Ancak bugün yaşananın aksine, çekişme, Cumhuriyet kadrolarının eski vakıflara ait taşınmazları okul, hastane, su havzaları, mezarlıklar, parklar ve pazar yerleri gibi kamu hizmetleri için

ÜLKE KAYNAKLARININ TOPLUM YARARINA KULLANILMASI İÇİN YURTTAŞLIK BİLİNCİYLE CUMHURİYETİN YENİDEN KAZANILMASI MÜCADELESİ YÜKSELTİLMELİDİR.

kullanmak istemelerinden kaynaklanıyordu. Cumhuriyet kadroları eğitim, sağlık, kentleşme gibi kamu hizmetlerini yaygınlaştırmak için eldeki tüm imkânları değerlendirme çabasındaydı. Bugün yapılanlar ise kamusal olan her şeyin tasfiyesi ve özel mülkiyete dönüştürülmesidir. Ülke kaynaklarının toplum yararına kullanılması için yurttaşlık bilinciyle Cumhuriyetin yeniden kazanılması mücadelesi yükseltilmelidir. **[Zübeyde Erdoğan Çelikkın]**

¹⁸ Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi. Yer : 30-10-0-0 / 190 - 301 – 5. Tarih : 30.12.1933

BELEDİYE BAĞLI KURULUŞ VE ŞİRKETLERİNİN SGK PRİM BORÇLARI

Belediye, bağlı kuruluşları ve belediye şirketlerinin¹⁹ Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) olan prim ve prime dayalı borçları, Türkiye'de siyaset gündemini meşgul eden konular arasında yer almaktadır. Esasında, teknik bir husus olarak prim borçları konusu uzun bir süredir varlık göstermektedir. Gerek geriye dönük Sayıştay Denetim Raporlarında gerekse de belediyelerin prim borçlarının ödenmesi konusunda aldıkları meclis kararları aracılığıyla izlenebilecek olan süreç, 31 Mart 2024 yerel seçimleri sonrasında gündemde geniş yer bulmaya başlamış ve ne yazık ki siyasi çekişmelerin konusu olmuştur. 24 Temmuz 2024'te Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, partisinin grup toplantısında CHP'li belediyelere yönelik olarak "SGK'ye borçların ödenmesi gerektiği" ve "borçların tahsilinin kaynağında yapılacağı" şeklindeki söylemi adeta tartışmaları ateşlemiş ve devamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı prim borçlarının tahsili için harekete geçmiştir. Bakanlık tarafından yapılan açıklamalarda, borçların tahsili için 31 Mart 2024 yerel seçimlerinden önce harekete geçildiği ifade edilerek, prim borçları konusunun bir siyasi rövanş şeklinde algılanmasının önüne geçilmek istenmiştir. Buna karşılık Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), iktidarın kararının arkasında, "CHP'li belediyeleri ekonomik kaynakları kırsak çalışamaz hale getirme" amacının olduğunu ifade etmiştir. Devam eden süreçte, çeşitli şekillerde belediyelerin prim borcu tartışması gündemde yer almaya devam etmiştir.

Söz konusu tartışmaların ötesinde, parti ayrımı gözetmeksizin belediyelerin SGK'ye olan prim borçları ve ödenmeyen borçların Kurum tarafından tahsil süreci bir "gerçek" olarak karşımızda durmaktadır. Güncel toplam borç miktarı hakkında farklı rakamlar ileri sürülmüştür. Bakan Işıkhan, 2024 Temmuz'da yaptığı bir açıklamada borç toplamının 96 milyar lira olduğunu ifade etmiştir. Devam eden süreçte, 13 Ocak 2025'te yine Bakan tarafından yapılan bir açıklamada miktar 167 milyar lira olarak verilmiştir. 2025 Ekim ayında CHP Genel Başkan Yardımcısı Gamze Taşçier ise yaptığı bir açıklamada, SGK'nin 2024 yılı sonunda icralık olan ve tahsil edemediği alacaklarının 210 milyar lira olduğunu ifade etmiştir. Bakan Işıkhan tarafından Ocak 2025'te yapılan açıklamayı kabul edersek, buna göre belediyelerin 167 milyar lira prim borcu bulunmakta ve bu borcun yalnızca yüzde 44'ü tahsil edilebilmektedir.²⁰ Geçmiş yıllara ait toplam prim borcu bilgisi hakkında Sayıştay'ın 2021 yılında Sosyal Güvenlik Kurumu'na dair hazırladığı düzenlilik denetim raporu derli toplu bilgi sunmaktadır:

¹⁹ Yazının devamında, kolaylık sağlamak adına "belediye, bağlı kuruluşları ve belediye şirketlerinin prim ve prime dayalı borçları" yerine sadece "belediyelerin prim borçları" ifadesi kullanılacaktır. Bununla birlikte, belediyelerin prim borçlarının yaklaşık %80'inin belediye şirketlerine ait olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

²⁰ Cumhurbaşkanı Erdoğan, 14 Mayıs 2025'te parti grup toplantısında, istisna haricinde belediyelerin tamamının borç batağı içinde olduğunu ve borçların ödenmesi konusunda lakayt tavır tutumunun varlığını ifade etmiştir.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

Tablo 4: Yıllar İtibariyle Tahsil Edilemeyen Belediye Alacaklarının Durumu

	Belediye	Belediye Şirketleri	Bağlı Kuruluşlar	Toplam	Birikimli Toplam
2015	739.805.643	57.823.894	3.373.053	801.002.590	801.002.590
2016	695.194.061	63.137.706	5.574.479	763.906.246	1.564.908.836
2017	665.746.239	95.908.974	3.498.359	765.153.572	2.330.062.408
2018	797.308.248	837.901.077	10.504.603	1.645.713.928	3.975.776.336
2019	1.326.181.781	2.365.284.652	45.589.067	3.737.055.500	7.712.831.836
2020	1.395.302.559	3.670.810.846	49.428.255	5.115.541.660	12.828.373.496
2021	1.014.251.733	5.292.721.795	52.743.142	6.359.716.670	19.188.090.166

²¹**Kaynak:** Sosyal Güvenlik Kurumu 2021 Yılı Sayıştay Düzenlilik Denetim Raporu

2021 yılı raporunda toplu halde verilen borç bilgileri, 2022 ve 2023 raporlarında ilgili yıllara dair girilmiştir. Buna göre, 2022 yılında belediye, bağlı kuruluş ve belediye şirketlerinin kuruma olan prim ve prime bağlı borçları **38.669.506.685,00 TL**'ye ulaşmıştır.

Tablo 7: Belediye, Bağlı Kuruluşları ve Belediye Şirketlerinin Prim ve Prime Dayalı Borçları

	Belediye (TL)	Bağlı Kuruluş (TL)	Belediye Şirketi (TL)	Toplam (TL)
4/1-a YAPILANDIRMADA OLAN ASIL	3.486.192.564	81.930.682	1.764.585.843	5.332.709.089
4/1-a YAPILANDIRMADA OLAN G.Z.	2.595.384.416	67.029.137	496.012.739	3.158.426.292
4/1-a YAPILANDIRMADA OLMAYAN ASIL	2.203.619.034	66.981.905	15.573.644.994	17.844.245.933
4/1-a YAPILANDIRMADA OLMAYAN G.Z.	3.534.228.771	89.113.477	5.797.593.357	9.420.935.605
4/1-c YAPILANDIRMADA OLAN ASIL	1.911.492.914	31.877.723	0	1.943.370.637
4/1-c YAPILANDIRMADA OLAN G.Z.	163.117.297	1.324.713	0	164.442.010
4/1-c YAPILANDIRMADA OLMAYAN ASIL	483.048.207	4.852	0	483.053.059
4/1-c YAPILANDIRMADA OLMAYAN G.Z.	322.323.753	307	0	322.324.060
TOPLAM	14.699.406.956	338.262.796	23.631.836.933	38.669.506.685

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu 2022 Yılı Sayıştay Düzenlilik Denetim Raporu

2023 yılı sonu itibarıyla, belediyelerin 15.294.245.232,00 TL, bağlı kuruluşların 690.380.144,00 TL, belediye şirketlerininse 56.621.070.659,00 TL olmak üzere toplamda 72.605.696.035,00 TL Kuruma prim borcu bulunmaktadır. Bakan Işıkhan tarafından 2024 yılı için verilen 167 milyar TL borç tutarı da göz önüne alındığında, süresi içinde tahsil edilemeyen prim alacaklarının her yıl artmakta olduğu görülmektedir.²²

²¹ Bu tablo ilgili yıl itibarıyla tahsil edilemeyen primlerin tutarını göstermektedir.

²² Sosyal Güvenlik Kurumu 2024 Yılı Sayıştay Düzenlilik Denetim Raporu'nda belediye prim borçlarına dair toplu bir rakam verilmemiştir.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

Borç gerçeğini gördükten sonra, ödenmeyen borçların SGK tarafından tahsil edilme sürecine yakından bakmak gerekmektedir. Tartışmaların bir kısmı borçların belediyeler ile SGK arasında “mahsuplaşma” şeklinde ödenmesi etrafında yoğunlaşmaktadır. Peki bu mahsuplaşma nedir ve nereden kaynaklanmaktadır? Esas olarak, SGK’ye ödenmeyen prim borçlarının tahsilini ilgilendiren mevzuat düzenlemelerinde mahsuplaşma şeklinde bir kavram yoktur. Bu kavram, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun Geçici 41’inci maddesi kapsamında, takipli borçlara karşılık olarak, SGK tarafından satmak amacıyla belediyelerden alınan taşınmazların el değiştirmesi sürecine karşılık gelmektedir.

Sayıştay Denetim Raporlarında açıklandığı üzere, SGK’nin, belediyelerin ödenmeyen prim borçlarından doğan alacaklarının tahsilatında kullanılan temel araç, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun’un 7’nci maddesi olmuştur. Bu maddenin ikinci fıkrasına göre, prim borçlarının da içinde bulunduğu borç türlerine karşılık, her ay genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamı üzerinden ayrılacak tutardan, alacaklı idarelerin talebi üzerine, ilgisine göre Hazine ve Maliye Bakanlığı veya İller Bankası tarafından kesinti yapılarak alacaklı idarelere ödenecektir. Aynı maddenin dördüncü fıkrasında ise bu kesintinin üst limiti olarak yüzde 40 belirlenmiştir. Bununla birlikte, aynı maddenin beşinci fıkrasıyla Cumhurbaşkanlığına verilen yetkiye istinaden bu limitte değişiklikler yapılabilmektedir. Belediyelerden yapılan bu tahsilata rağmen, belediye, bağlı kuruluş ve belediye şirketlerinin Kuruma olan prim ve prime bağlı borçları tutar olarak artış göstermeye devam etmiştir.²³ Bu nedenle, belediyeler SGK’ye olan prim borçlarını, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun geçici 41. maddesine²⁴ göre ödemek üzere harekete geçmektedirler. İşte “mahsuplaşma” denilen süreç bu noktada yaşanmaktadır. SGK, ilgili kanun geçici maddesine göre, takipli borçlara karşılık “satmak amacıyla” taşınmaz alımı gerçekleştirmektedir.

Süreçten anlaşıldığı kadarıyla, SGK taşınmaz zengini bir kurum haline gelmiştir. 5510 sayılı Kanun’un Geçici 41’inci maddesi kapsamında 2024 yılı sonuna kadar toplam 1.977 taşınmaz alınmıştır. Bu kapsamda alınan taşınmazların 178 adeti kurum ihtiyaçları, 1.799 adeti satılmak için prim borcuna karşılık olarak nakit elde etmek amacıyla alınmıştır (Söz konusu taşınmazların alış bedeli ise toplam 9.698.132.722,10 TL olarak belirlenmiştir). 2012 yılından itibaren, satış amacıyla alınan taşınmaz miktarı sürekli olarak artış göstermiştir ancak Sayıştay raporlarında uyarıldığı üzere, satış gerçekleştirilen taşınmaz sayısı aynı şekilde artmamakta, az sayıdaki taşınmaz düşük bedelle satılmaktadır. 2024 Sayıştay Denetim Raporuna göre, Kurumun,

²³ Belediye şirketleri 5779 sayılı kanun kapsamında yer almayıp genel bütçe vergi gelirlerinden pay almamaktadır. Bu nedenle, belediye şirketlerinin prim borçlarına ilişkin kaynaktan kesinti yöntemi geliştirilememiştir.

²⁴ **GEÇİCİ MADDE 41 – (Ek: 31/5/2012-6322/33 md.)** 31/12/2028 tarihine kadar uygulanmak üzere, özelleştirme kapsamına alınan kuruluşlar dâhil 8/6/1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları ile bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri, 18/6/1999 tarihli ve 4389 sayılı mülga Bankalar Kanununa tabi faaliyeti devam eden kamu bankaları, **büyükşehir belediyeleri, belediyeler, il özel idareleri** ve bunlara ait tüzel kişilerin veya bunlara bağlı müstakil bütçeli ve kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşların, Sosyal Güvenlik Kurumuna ait olan ve Kuruma bağlı tahsil dairelerince 6183 sayılı Kanun kapsamında takip edilen borçları ile kira ve ecrimisil borçlarına karşılık, **mülkiyeti bu idarelere ait ve üzerinde herhangi bir takyidat bulunmayan taşınmazlardan Kurum tarafından uygun görülenler** Kurumun görevlendireceği üç temsilci ile taşınmazın bulunduğu yerdeki defterdarlık tarafından görevlendirilecek iki temsilciden oluşan komisyon tarafından ve gerektiğinde bilirkişi mütalaası alınmak suretiyle takdir edilecek değeri üzerinden, **borçlu kurumun da uygun görüşü alınarak Kurum bütçesinin gelir ve gider hesaplarıyla ilişkilendirilmeksizin Kurumca satın alınabilir.**

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

satış amacıyla aldığı taşınmazların yalnızca yüzde 28'ini satabildiği belirtilmiştir. Yalnızca 2024 yılında, borç karşılığı 335 adet taşınmazın kabul edildiği, satılan taşınmaz sayısının ise 54'te kaldığı belirlenmiştir. Bu noktada, taşınmaz satışı aracılığıyla Kurum ile “mahsuplaşan” belediyelerin hangileri olduğunun ve Kurum tarafından satın alınan taşınmazların kimlere, ne fiyata satıldığının bilinmesi önem arz etmektedir.

Son dönemde ulusal ve yerel basına yansıyan haberlerde belediyelerin SGK'ye taşınmaz devrine ilişkin örnekler görmek mümkündür. Örneğin, 11 Eylül 2025 tarihli Hürriyet gazetesindeki bir haberde, İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisinde belediyeye ait 23 taşınmazın, 5510 sayılı Kanun'un Geçici 41'inci maddesi kapsamında, prim borcuna mahsuben SGK'ye devredilmesine oybirliğiyle karar verildiği bildirilmektedir. Benzer şekilde, 16 Nisan 2025 tarihli Ege'de Sonsöz gazetesinde İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin SGK borçları karşılığında 87 taşınmazını devretmeye hazırlandığı söylenmektedir. Taşınmazların toplam değeri ise 861 milyon 994 bin 500 TL'dir. İçlerinde, İzmir'in çeşitli ilçelerinde yer alan çok sayıda arsa yer almaktadır. Mersin Büyükşehir Belediyesi'nde görülen bir başka örnekte ise, Belediyenin SGK prim borçlarına karşılık olarak gösterdiği yirmi kadar taşınmazı SGK'nin teminat olarak kabul etmediği, bu açıdan kurumun “çifte standart” uyguladığı iddia edilmektedir. 9 Ekim 2025 tarihli Ordu Hayat gazetesi haberine göre ise, Ordu Büyükşehir Belediyesi, Ekim ayı Meclis toplantısında 17 parsel taşınmazın, prim borçlarına karşılık olarak SGK'ye verilmesi kararı alınmıştır. Habere göre, taşınmazların toplam değeri 386 milyon TL'dir. Geçtiğimiz yıla ait bir örnek olarak, İzmir Çiğli Belediye Başkanlığı'nın yayımladığı 23 Eylül 2024 tarihli bir Meclis kararında görüldüğü üzere, belediyeye ait 20 adet taşınmaz hakkında, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Kanunu'nun geçici 41. maddesine göre SGK'ye satış kararı oybirliğiyle verilmiştir. Bu taşınmazlar içinde; arsa, tarla ve belediye hizmet binaları yer almaktadır.

23

Bitirirken, SGK'nin söz konusu taşınmazları teminat olarak kabul edip etmemesi bir yana, kamu idareleri olarak belediyelerin mülkiyetinde bulunan arsa, hizmet binaları ve hatta sosyal tesisler gibi alanların satışa sunulması, söz konusu alanların nihayetinde kamu mülkiyetinden çıkmasına varabilecek bir süreci başlatan eylem olarak düşünüldüğünde son derece yaralayıcıdır. Bu kapsamda, söz konusu taşınmazların hangi belediyelerden ne şartlarda alındığının ve bunların akıbetinin kamuoyuna açıklanması gerekmektedir. Belediyelerden ve özellikle sayıları sürekli olarak artan belediye işletmelerinden kaynaklanan prim ve prime dayalı borçların ödenmesi elbette önemli ve gereklidir. Ancak, bu noktada taşınmazları belediye mülkiyetinden çıkarmak tutunulacak bir dal olarak görülmemelidir. Belediyelerin SGK ile yapacakları yapılandırılmalar aracılığıyla borçlarını ödemesi, her iki taraf için de makul yol olarak gözükmektedir. **[Ata Berk Kısaoğlu]**

Yararlanılan Kaynaklar

“Bakan Işıkhan, Habertürk TV Canlı Yayınında Gündeme ve Çalışma Hayatına İlişkin Değerlendirmelerde Bulundu” <https://www.csqb.gov.tr/cgm/haberler/13012025/>

“Erdoğan ‘Belediyeler SGK Borçlarını Ödesin’ dedi, Bakanlık Harekete Geçti” https://medyascope.tv/2024/07/25/erdogan-belediyeler-sgk-borclarini-odesin-dedi-bakanlik-harekete-gecti/?utm_source=chatgpt.com

Gamze Taşcier: “Sosyal Güvenlik Sistemi Bir Finansal Model Değil, İnsani Dayanışma Modelidir” <https://chp.org.tr/haberler/gamze-tascier-sosyal-guvenlik-sistemi-bir-finansal-model-degil-nsani-dayanisma-modelidir>

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

Hürriyet gazetesi: “İBB Meclisi’nde Belediyenin Prim Borçlarına Karşılık 23 Taşınmazın SGK’ye Devri Kabul Edildi” <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ibb-meclisinde-belediyenin-prim-borclarina-karsilik-23-tasinmazin-sgkye-devri-kabul-edildi-42945600>

Mustafa Bildircin: “Belediye Taşınmazları Elde Kaldı” <https://www.birgun.net/haber/belediye-tasinmazlari-elde-kaldi-656684>

Oktay Güçtekin: “Büyükşehirden SGK’ya 862 Milyonluk Devir” <https://www.egedesonsoz.com/aralarinda-istanbuldaki-arsa-da-var-buyuksehirden-sgkye-862-milyonluk-devir>

Ordu Hayat: “Büyükşehirden SGK’ya 386 Milyon TL’lik Arsa Devri” <https://hayatgazetesiordu.com/haber/26542007/buyuksehirden-sgkye-386-milyon-tlik-arsa-devri>

Özcan Yıldırım: “Bakan Işıkhan SGK’ye En Fazla Borcu Olan Beş Belediyeyi Açıkladı” https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/bakan-isikhan-sgkye-en-fazla-borcu-olan-5-belediyeyi-acikladi/3285358?utm_source=chatgpt.com

Saygı Öztürk: “Belediyeler Borçlarına Karşılık Arsa Veriyor, Kıymetli Olan Yandaşa Gidiyor” <https://www.sozcu.com.tr/belediyeler-borclarina-karsilik-arsa-veriyor-kiymetli-olan-yandasa-gidiyor-p69427>

“SGK, Belediyelerin 96 Milyar Liralık Prim Borcu İçin Harekete Geçti” https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/skg-belediyelerin-96-milyar-liralik-prim-borcu-icin-harekete-gecti-870090.html?utm_source=chatgpt.com

T.C. Çiğli Belediye Başkanlığı Meclis Kararı-23.09.2034 https://www.cigli.bel.tr/upload/mecliskarar/meclisk_2024-12-02-092548.pdf

T.C. Sayıştay Başkanlığı Sosyal Güvenlik Kurumu 2021 Yılı Sayıştay Denetim Raporu <https://www.sayistay.gov.tr/reports/download/18QJzpWQWz-sosyal-guvenlik-kurumu>

T.C. Sayıştay Başkanlığı Sosyal Güvenlik Kurumu 2022 Yılı Sayıştay Denetim Raporu <https://www.sayistay.gov.tr/reports/peYMqlvYd9-sosyal-guvenlik-kurumu>

T.C. Sayıştay Başkanlığı Sosyal Güvenlik Kurumu 2023 Yılı Sayıştay Denetim Raporu <https://www.sayistay.gov.tr/reports/0wgvniJgLL-sosyal-guvenlik-kurumu>

T.C. Sayıştay Başkanlığı Sosyal Güvenlik Kurumu 2024 Yılı Sayıştay Denetim Raporu <https://www.sayistay.gov.tr/reports/peYMLd3Qd9-sosyal-guvenlik-kurumu>

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6183&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3>

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

TARIM ARAZİLERİNİN KİRALAMA YOLUYLA DEVRİ KÖYLÜNÜN TARLALARINA EL Mİ KONULUYOR

2023 yılında, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu'nun 8 inci maddesine eklenen bir hükümle, Tarım ve Orman Bakanlığı'na, köylünün, çiftçinin tarlasına -iki yıl ekilmemiş ise şayet- el koyma hakkı vermişti.

Başlangıçta ya tam anlaşılmadığı ya da fazla dillendirilmediği için bu konu kamuoyunda gerekli ilgiyi görmedi. Ancak, bugün mesele- nin yaygın biçimde tartışılmaya başlandığını, artan itirazlarla karşılandığını gözlemlemek- teyiz.

Bunun nedeni, Bakanlığın birkaç yıllık sus- kunluğun ardından şimdi aniden kendi taşra teşkilatlarını harekete geçirerek köylerde ekilmeyen arazileri tespit çalışması başlatmış olmasıdır. Yaz boyunca köylerde/mahallerde faaliyet gösteren Bakanlık teşkilatı ekilme- yen arazilerin 300 bin dekar olduğunu da ilan etmiştir.

Önemle belirtmek gerekirse, sözü edilen tarım arazileri, hazinenin mülkiyetinde veya devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan mülklerden değildirler, doğrudan özel mülki- yete konu sahipli mallardır.

Yani, köylünün-çiftçinin kendi mülkiyetinde bulunan mallar üzerindeki tasarruf hakkının kaldırıldığı bir uygulama ile karşı karşıyayız.

Anayasal düzeyde, kamu yararı başlığında devlete yüklenen tarım toprağını ve çiftçiyi koruma ödevinin (m.44-45) yasa ve yönet- melik eliyle yok edildiğini söylemek yanlış

22 Ağustos 2024 PERŞEMBE

Resmî Gazete

Sayı : 32640

YÖNETMELİK

Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan:

İŞLENMEYEN TARIM ARAZİLERİNİN TARIMSAL AMAÇLI KIRAYA VERİLMESİNE İLİŞKİN YÖNETMELİK

BİRİNCİ BÖLÜM

Başlangıç Hükümleri

Amaç

MADDE 1- (1) Bu Yönetmeliğin amacı, 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun 8/K maddesi uyarınca, üst üste iki yıl süreyle işlenmeyen tarım arazilerinin Bakanlıkça kiraya verilerek tarımsal üretime kazandırılmasına yönelik usul ve esasları belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2- (1) Bu Yönetmelik, Hazinesin özel mülkiyetinde veya Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan tarım arazileri hariç olmak üzere, mülkiyeti gerçek ve tüzel kişilere ait olan ve üst üste iki yıl süreyle işlenmeyen tarım arazilerinin, Bakanlıkça tarımsal amaçlı sezonluk olarak kiraya verilmesine ilişkin iş ve işlemleri kapsar.

Dayanak

MADDE 3- (1) Bu Yönetmelik, 3/7/2005 tarihli ve 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununun 8/K maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

olmayacaktır. Kamulaştırmayı dahi tersten özelleştirme konusu yapan ve mülkün el değiştirmesine aracılık eden küreselci anlayışın köylüyü korumayacağını yayımladığı İşlenmeyen Tarım Arazilerinin Tarımsal Amaçlı Kiraya Verilmesine İlişkin Yönetmelik- te apaçık görmekteyiz.

Yönetmelik ne demektir?...

1.Yönetmeliğin amaç ve kapsam maddesi, malikin tasarruf hakkını ortadan kaldırmak- tadır. Oysa eşya hukuku, mülkiyet hakkını, sahibine konusu olan eşya üzerinde doğru- dan doğruya kullanma, yararlanma ve tasarruf yetkilerinin tamamını veren ve herkese karşı ileri sürülebilen, tam, mutlak, münhasır bir ayni hak olarak tanımlar. Anayasa dahil tüm uluslararası metinler ise mülkiyet hak- kının özüne dokunulamaz der. Tek istinası, kamu yararına kamulaştırmadır.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

2.Yönetmelikte yapılan tanımlar (4 üncü madde), arazi kiralama komisyonu (a), arazi tespit komisyonu(b), banka hesabı (ç),kiracı (h), kira sözleşmesi (i), rayiç kira bedeli (l), arazi büyüklüğü tanımları (s); mülkiyet hakkını kamulaştırma yöntemi dışında adeta bir EMLAK OFİSİ oluşturularak, değerini DEĞERLEME UZMANLARI tespit edip, hak sahibinin rızası dışında tanımadığı kişilerle kira sözleşmesi düzenlenmesini ve yine kendi rızası dışında oluşturulan hesaplarına ÜFE endeksi uygulanacağını söylemektedir. Mülkiyet hakkının özüne aykırı oluşturulan komisyon, sözleşme, kira bedeli ve kiracıların tespiti tanımları hak sahibinin iradesi dışında geliştiğinden, dillerden düşmeyen sözleşme hürriyetine de rahmet okunmakta.

3.Yönetmelikte, "Kiralama İş ve İşlemleri" başlığı altında; "kiralama yapılacak yerler", "arazi tespit komisyonu", "kiralanan tarım arazilerinin tespiti" "arazi kiralama komisyonu", "tarım arazilerinin kiralama", "tarım arazilerinin rayiç kira bedellerinin tespiti"ni düzenlemiştir. Bu bölüm, arazi sahiplerinin rızası hilafına arazi tespit ve kiralama prosedürlerini açıklayan hükümlerden oluşmaktadır.

4.Kiralama yapılacak yerler başlığı altında düzenlenen madde, gerekçesi dahi bilinmeksizin salt üst üste 2 yıl ekilmemeyi yeterli görmesi (özel mülkiyetin Anayasal koruma altında olması) hukukun kabul edeceği ne bir gerekçedir ne de bir yöntemdir.

5.Taşınmazların kiralama borçlar hukukunun konusu olup, malikin rızası dışında 3'üncü kişilere kiralanarak tasarruf hakkı ortadan kaldırılamaz. Burada tasarruf hakkının kısıtlanmasından dahi söz edemiyoruz, tasarruf hakkı tamamen ortadan kaldırılmakta.

6.6'ncı madde "arazi tespit komisyonu" oluşumunu düzenlemektedir. En az üçü il/ilçe müdürlüğünde görevli kamu görevlilerinden

NÇY arşivinden.

oluşacak 5 kişilik komisyon marifetiyle verilecek kararlarda oy çokluğu yeterli görülmüştür. Bu komisyonun en az üçü kamu görevlisi diğer ikisinin ise muhtarlardan oluşacağı belirtilmektedir. Bir köy/mahallede bir muhtar olacağına göre diğer muhtar nasıl seçilecektir, burada bir ölçüt getirilmemiştir. Başkasının arazisi üzerinde tasarrufta bulunacak işbu komisyon neden oy birliği değil de oy çokluğu olarak karar vermektedir? Bu bir yönetim görevi değil tespit işidir. Komisyona tıpkı yönetim görevinde olduğu gibi takdir hakkı tanınmıştır.

7.7'nci madde ile düzenlenen "kiralanan tarım arazilerinin tespiti" ölçütleri açıklıktan uzak, komisyona tanınan yetkiler hukuka aykırıdır. Tespite ilişkin tutanaklarda arazinin neden işlenmediğine ilişkin bir bilginin yer almaması durumunu, hukuken eksik düzenleme kavramı ile de açıklayamıyoruz. Kiralamaya neden olan ekilmeme gerekçesinden yoksun bir idari işlem kabul edilemez.

8.İşlenmeyen tarım arazileri listesi il/ilçe müdürlükleri tarafından beş gün süre ile ilan edileceğini, bunlara ilişkin itiraz sürelerinin de "ilgili itirazlarını ilan süresi içerisinde Arazide Tespit Komisyonuna yapabilirler. Komisyon bu itirazları üç gün içinde karara bağlar." diyerek ilan süresinin aynı zamanda itiraz süresi olduğunu düzenlemiştir. Askıyı 5 gün

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

içinde görmeyen itiraz hakkını kaybetmektedir. Bu kadar kısa süre içinde çiftçinin bilgi sahibi olması ve itiraz edememesi nedeniyle mutlak aynı hakkını kullanamamasının başka bir örneği olmasa gerek.

9.Yönetmeliğin 10 uncu maddesinde düzenlenen "tarım arazilerinin rayiç kira bedelinin tespiti" de malik aleyhine bir düzenlemedir. Burada sanayide kullanılan üretici endeksinin tarım alanında kullanılması garabeti bir yana, somut koşullar göz önüne alınmadan belirlenmiş kriterlerdir. Tarım arazilerinde kiralama yöntemi kabul görmüş bir uygulama değildir. Daha çok yarıcılık yöntemi geçerli olan ülkemizde, kiracılık kavramı yabancıdır. Bu nedenle, serbest piyasadan yararlanılacak bir durum zaten bulunmamaktadır. İşin içine bir de değerlendirme uzmanlarının katılması anlaşılabilir olmaktan uzaktır.

10.Arazi Kiralama Komisyon'una verilen yetkiler (21 inci fıkra) "Bu Yönetmelik kapsamında tespit edilen işlenmeyen tarım arazilerinin kiralanaşına ilişkin il düzeyinde yürütülecek iş ve işlemler, il müdürlüğünün teklifi ve Bakanlık onayı ile genel hükümlere göre taşınmaz ticareti yetki belgesine sahip işletme ve sözleşmeli işletmelere yaptırılabilir." denilerek devri mümkün hale getirilmiştir. Yani malik yokmuş gibi arazisi üzerinden 3'üncü kişiler serbestçe ticari iş ve işlemler yapabilirler. İdareye verilen bu yetkilerin devri, zaten işin kamusal olmadığına kabulüdür. Ayrıca, bu kuruluşlara ödenecek ko-

misyon ücretleri nereden karşılanacak/finanse edilecek bu da yönetmelikte açık değildir.

11.Yönetmelik, malikin çiftçi kayıt listesinden silinerek hakkı olan tarımsal desteğin kiracıya devredilmesini de düzenlemektedir. Çiftçinin iki yıl ekmeme gerekçesi bilinmeden tüm hakları yok sayılmaktadır. Malik, malik olmaktan dolayı haklarını kullanamadığı gibi çiftçi sıfatını da "kiralanan tarım arazileri Bakanlıkça belirlenen kayıt sistemlerine kaydedilir ve kiracılar bu arazilerle ilgili tarımsal desteklerden yararlandırılır" biçimindeki düzenleme ile kaybetmektedir.

12.Yönetmelik, (21/3) "Kiralama işlemi, tek bir tarım arazisi parseli bazında yapılabileceği gibi, üretim planlaması kapsamında yetiştirilecek ürün, kiracı potansiyeli ve tarımsal üretimin ekonomik verimliliği dikkate alınarak birden fazla tarım arazisi parselini kapsayacak şekilde de yapılabilir" hükmü ile tarım arazilerinin büyük şirketler aracılığı ile toplanmasının önünü açmaktadır.

Yönetmelik, "Gerçek kişinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması zorunlu" kılınmışken, şirketler için bir kısıtlama getirilmemiştir. Böylece, şirketler aracılığı ile tarım arazilerinin kiralanaşına, tekel oluşturulmasına ve sonrasında bu arazilerin yabancılara elden çıkarılmasına zemin hazırlamaktadır. Şimdiye kadar buna engel olan, yabancılara 30 hektardan fazla tarım arazisinin satışının yasak olduğu Tapu Kanunu'nun 35 inci maddesi bu durumda uygulanamaz hale getirilmiştir.

Sonuç olarak; mülk sahibinin tasarruf hakkı engellenerek, malikin rızası hilafına tanımadığı kişilerin kullanımına sunulmasının anayasal ihlal olmanın yanında köy/mahalle yaşamını, demografik yapıyı da bozacağı ve nihayetinde büyük şirketlerin inisiyatifi ele almasıyla birlikte sürecin köy kapatmalara kadar gidebileceği aşıkardır. **[Nurten Çağlar Yakış]**

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

ÇOK YAŞA CUMHURİYET!

29 Ekim 1923; emperyalizme karşı verilen kurtuluş mücadelesi sonucunda yoksul, cahil bırakılmış, köylü halkı Aydınlanmanın ve bilimin ışığında özgürleştirmek, kaldındırmak, insanımızı donanımlı bir yurttaş haline getirmek isteyen Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihidir.

Bu tarih tesadüf değildir. Osmanlı Devleti'ni fiilen sona erdiren, İstanbul'un ve Anadolu'nun Batılı emperyalistler tarafından işgal edilmesine imkân tanıyan 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi'ne inat, Mustafa Kemal Atatürk'ün arzusuyla, Lozan'la birlikte uluslararası alanda kendini kabul ettiren yeni bağımsız Türkiye'nin ilanidir.

Cumhuriyet, bir toplum/halk ve devlet birlikteliği projesidir. 1923 Cumhuriyeti bu topraklarda yükselen ve dünyaya örnek olan "Halkçılığın", halkçı yönetimin tezahürüdür. Halkçılık, insan temelli, ilerici, öncü bir anlayıştır; bir toplum, bir devlet modelidir; iktisadi bir yönelimdir. Güçlü kesimlerin, sınıfların değil, kimsesizlerin kimsesi olan bir Cumhuriyet'in yönetim felsefesidir.

**CUMHURİYET, BİR
TOPLUM/HALK VE DEVLET
BİRLİKTELİĞİ PROJESİDİR. 1923
CUMHURİYETİ BU
TOPRAKLARDA YÜKSELEN VE
DÜNYAYA ÖRNEK OLAN
"HALKÇILIĞIN", HALKÇI
YÖNETİMİN TEZAHÜRÜDÜR.**

Cumhuriyet öncelikle feodal kalıntıları tasfiye etmeye çalışmış, ticaret-zanaat ağırlıklı küçük meta üretimini sanayileşme yoluna sokmaya çalışmıştır. "Öncü Devlet" rolü üstlenerek millileştirme ve devletleştirme politikalarını benimsemiştir. Yabancı rejiler kaldırılmış; Sanayi ve Maadin Bankası, Merkezi İstatistik Dairesi, İktisat Vekaleti kurulmuş; Teşvik-i Sanayi Kanunu, Sümerbank Kanunu çıkarılmış; sanayi planları yapılmıştır. Burada tek tek sayamayacağımız birçok iktisadi devrim, sosyo-kültürel gelişmeyle desteklenmiştir. Halifelik, Şeriye ve Evkaf Vekâleti kaldırılmış ve yerine Diyanet İşleri

Reisliği kurulmuş; Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Medeni Kanun, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Belediye Kanunu, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu çıkarılmış; köy muallim mektepleri, halkevleri, halkodaları, gençler birlikleri, köy enstitüleri açılmış; Latin harfleri kabul edilmiş, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuş; kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Bu devrimlerin sayısı uzayıp gitmektedir. Altı Ok'la nihayetlendirilerek bu devrimler Cumhuriyet'in nişanesi olmuştur.

Devrimler önemli bir kısmı asker olan bürokratlardan ve sayıca az olan akademisyenlerden oluşan aydın zümre ve halkın el ele vermesiyle hayata geçirilmiştir. Yerli ticaret burjuvazisinin filizlenmesi sağlanmakla birlikte kamu kurum ve kuruluşları eliyle "üretken bir Cumhuriyet" yaratılmıştır.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte Atatürk Cumhuriyeti'nin devrimlerine ve kazanımlarına karşı gerici bir direnç yükselmeye başlamıştır. Bağımsızlıkçı, ulusal, üretken, laik, kamu-cu/halkçı/devletçi Cumhuriyet, "karşı devrimci" hamlelere maruz kalmaya başlamış ve bu hamleler gün geçtikçe yoğunlaşmıştır.

Feodalizmi ortadan kaldırma, toprak reformu yapma, halkı bağnazlığa, yobazlığa, yoksulluğa, cahilliğe karşı bilinçlendirme, kültürlendirme, toplumcu/kamucu ahlak edindirme, sağlıklı bir kentleşme ve kentlileşme sürecinin yürütümü, kır ve kent bütünlüğünü sağlama gibi konular-da maalesef Cumhuriyet tam anlamıyla başarıya ulaşamamıştır; ulaştırılmamıştır. Cumhuriyet'in başlangıç yıllarındaki başarılı topyekûn kalkınma hamlesi, içeriden ve dışarıdan akame-te uğratılmıştır.

Atatürk'ün öngördüğü Cumhuriyet'i tam olarak gerçekleştiremesek de kurucu değerleri benimsemiş yurttaşlar ve aydınlarla Cumhuriyet 102 yıldır ayaktadır ve ayakta kalmaya devam edecektir.

**ATATÜRK'ÜN ÖNGÖRDÜĞÜ
CUMHURİYET'İ TAM OLARAK
GERÇEKLEŞTİREMESEK DE
KURUCU DEĞERLERİ BENİMSEMiŞ
YURTTAŞLAR VE AYDINLARLA
CUMHURİYET 102 YILDIR
AYAKTADIR VE AYAKTA KALMAYA
DEVAM EDECEKTİR.**

Yeniden Altı Ok doğrultusunda Cumhuriyetimizin niteliğini, kuruluş felsefesini hatırlamak ve bunun için mücadele etmemiz gerekiyor. Saltanatın kaldırılmasını içerecek şekilde tüm devrimci unsurlarıyla halk için halk tarafından yönetim usulü olarak **Cumhuriyetçilik**; insan-yurttaş temelli, geri kalmışlığa karşı ilerici, insanını bilgilendiren, bilinçlendiren ve güçlendiren öncü bir anlayış; bir felsefe; sınıfsız ve ayrıcalıksız bir toplum-bir devlet modeli olarak **Halkçılık**; ortak tarihsel mirası ve kültürü, birlikte yaşama istencini yurttaşlık çatısı

altında barındıran, ırkçılığı ve ayrımcılığı dışlayan subjektif nitelikli **Milliyetçilik**; insan aklına güveni, toplumsal işleyiş kurallarının ve devlet yönetiminin din referanslı olmamasını, dinsel inançların kişinin özeli sayılmasını, özgürlüğü anlatan **Laiklik**; kamu sektörünün öncülüğünde üretimi, planlamayı, sanayileşmeyi, sosyo-ekonomik topyekûn kalkınmayı ve dolayısıyla ekonomik ve siyasi bağımsızlığı, güçlü yurttaş kimliğini ifade eden **Devletçilik** ve tüm bunların harcında olan **Devrimcilik/İnkılapçılık** ilkeleri yolumuza ışık tutmaya devam ediyor... **[Ozan Zengin]**

102 YIL GEÇTİ CUMHURİYETİN İNŞASI SÜRECİNİN NERESİNDEYİZ?

Bu yazıda, her 29 Ekim’de duymaya alıştığımız, korumaya ant içtiğimiz, okunan dokunaklı şiirlerin, asılan bayrak ve posterlerin yarattığı coşku içerisinde sormadığımız, sormaya gerek duymadığımız bir soruyu yanıtlamaya çalışacağım. Korumaya ant içtiğimiz cumhuriyeti, gerçekten, Atatürk’ün hedeflediği nitelikleriyle kurabildik mi ki, korumaktan bahsediyoruz. Farklı bir ifadeyle söylersem, 29 Ekim 1923’te çıkılan Cumhuriyeti kurma, kurumsallaştırma yolculuğunda, geçen 102 yılın sonrasında neredeyiz? Ne kadar yol aldık, nasıl kırılmalar ve geri dönüşler yaşandı bu süreçte.

O zaman, Cumhuriyete giden yolun neresindeyiz, neyi hedeflemiştik neyi başardık diyerek başlayalım.

Bu soruya yanıt vermek için öncelikle yapılması daha da doğrusu kabul edilmesi gereken şey, 29 Ekim 1923’te gerçekleştirilen şeyin, Cumhuriyetin, amaçlanan tüm nitelikleriyle bir anda var olması anlamına gelmediği, 29 Ekim 1923 tarihinin varılmak istenilen hedefe ulaşmak üzere çıkılan yolculuğun başlangıcı olduğunun farkına varılması, kabul edilmesi. Siyasi, idari, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıların hele ki, uzun yılların yanlışlarıyla çürümüş, birilerinin hasta adamı haline gelmişse, eski bir çizgi filimde olduğuna benzer şekilde “değiş tonton” denildiğinde değişmeyeceği. Değişmesinin, süreç en üst düzeyde bir irade beyanı ile başlatılmış da olsa, bir anda gerçekleşmeyeceği, uzun zaman alacağı ve bunun için bazı katalizörlerin yani hızlandırıcıların kullanılması gerektiği.

Cumhuriyetin kuruluşu açısından bakıldığında bu katalizörler, Cumhuriyetin kuruluşu sonrasında, 1924 Anayasası ile başlayıp, Atatürk’ün yaşadığı süre boyunca, devrimler karşısı dinci, etnikçi isyanlara karşı devam ettirdiği, devam ettirmek için mücadele ettiği, devlet ve toplum yaşamına dair değişimin bütüncül altyapısını oluşturması için hızla devreye sokulup, hızla tamamlanmaya çalışılan devrimlerdir. En bilinenlerini kısaca tekrar edersek, eğitim ve kültüre dair, her yaştan vatandaşı okuryazar yapmak, sanat ve kültürle ilişkili hale getirmek için Halk Evleridir, Osmanlının vergi ve asker almak dışında yüzüne bakmadığı Anadolu’nun ve Trakya’nın kırım, köylüsünü, tarımını geliştirmek, tarımda dışa bağımlılığı azaltmak için Köy Enstitüleridir. Okuma yazmayı yaygınlaştırmak, ilim ve fene ulaşmayı kolaylaştırmak için harf devrimidir. Abdülhamit’in yaptığı gibi Aşiret reislerinin çocuklarını değil, tüm ulusu eğitmek, Aşiret ağasının parçası, tarikatların kölesi değil, fikri hür, vicdanı hür, özgür bireyler yetiştirmek amaçlı olarak tüm halkı kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmaya çalışılan zorunlu yaygın, ücretsiz ve kamusal eğitimidir, Tevhidi Tedrisat yani eğitimde birlik yasasıdır. Sağlık ve sosyal yaşam dair, sağıkta bina ve yetişmiş insan açığının kapatılması yeni tesislerin, okulların açılması ve ülke geneline ücretsiz ve kamusal bir hizmet olarak yaygınlaştırılmasıdır, toplumu kıran, toplumun geleceğini yok eden salgınlarla mücadeledir. Bağımsızlığın, devrimlerin, dış müdahaleler olmaksızın uygulanabilmesi sağlayacak, bağımsız ve kamusal ekonominin inşası, aynı zamanda

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

birer meslek okulu olan kamusal işletmelerin kurulması, hızla yaygınlaştırılan milli demiryolları ile entegre edilerek Anadolu geneline yaygınlaştırılmasıdır, toplumu aşiret ve tarikatların insafına terk eden, geri kalmışlık tuzağının kırılması çabalarıdır. Yani, Atatürk'ün, 29 Ekim 1934 yılı Cumhuriyet Bayramı'nda, **"Kurtuluş savaşına başladığımızın 15'inci yılındayız. Bugün cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır. Kutlu olsun!"** diyerek başladığı 10. Yıl Nutkunda gururla ifade ettiği, hedefi tam bağımsızlık olan başarılarıdır.

Cumhuriyet, Osmanlı'dan farklı olarak, devletin, vatandaşla kurduğu ilişkide, yasalar önünde eşitliğinin esas olduğu, bütünleşmiş (üniter) yani etnik ve dini kimliklerle bölünmemiş, bu niteliklerin toplum yaşamında pozitif ya da negatif bir ayrıcalık ya da ayrımcılık nedeni olmayacağı, bu nitelikler bahane edilerek birbirine düşürülemeyecek bir toplum, sosyal ve ekonomik politikalar açısından, öncelikle "kimsesizlerin kimsesi" olan devlet yapısı yaratma vaadidir. Ve beklendiği gibi tüm bu vaat ve bu vaadi gerçekleştirme yönlü çaba ve başarılar, ülkeyi sömürgeleştirmek, vatandaşı köleleştirmek isteyen dış güçler ve her dönem bu kesimin işbirlikçisi olmuş işbirlikçi tüccarlar, tarikat şeyhleri, ağalık sisteminin tepkisini çekmiş, kurulduğu günden itibaren, dış güçler destekli olarak, devrimleri baltalamak için her türlü komplo ve ihanet devreye konulmuştur. İngiliz destekli Şeyh Sait İsyanı, Derviş Mehmet ve arkadaşlarının Menemen'de gerçekleştirdikleri katliam ve daha nicelerinin tek amacı devrimlerin devamını bu yolla da kendi ellerinde tuttıkları ekonomik getirileri de oldukça büyük olan siyasi gücün kaybedilmesini engellemek olmuştur. Bu, devrimlerin başarıyla sürdürülmesi durumunda, kaybedeceklerini anladıkları ayrıcalıklarını, kaybetmemek için savruldukları ihanet çizgisidir.

**"KURTULUŞ SAVAŞINA
BAŞLADIĞIMIZIN 15'İNCİ
YILINDAYIZ. BUGÜN
CUMHURİYETİMİZİN
ONUNCU YILINI
DOLDURDUĞU EN BÜYÜK
BAYRAMDIR. KUTLU OLSUN!"**

Şüphesiz ki, Cumhuriyeti kuranlarda bu tehlikenin farkındadır ve emperyalizm destekli bu kalkışmalar, kolluk güçlerinin müdahaleleriyle daha işin başında boğulmaya, yok edilmeye çalışılmaktadır. Ancak bu konuda asıl başarıyı sağlayacak husus, ideolojik mücadeledir ve bu mücadelenin siyaseten yapılması gerekir ki, Cumhuriyet Halk Partisinin kuruluş amacı da budur. Cumhuriyetin kurucu çizgisi, değerleri ve hedeflerinin siyasi sahibi, savunucusu olması.

Cumhuriyetin hedeflenen bu niteliklere sahip olması ve iç ve dış saldırılarla baş edilebilmesi için gidilecek siyasi yolun kısa tanımı da 6 Ok ile ifade edilmiş. Eğer Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve Devrimci olur ve bu niteliklerinizi korursanız, bu ilkelere gidilen yolun sonunda, milleti de yanınıza, arkanıza alarak, bağımsız cumhuriyetin amaçlanan nitelikleriyle oluşmasını sağlarsınız denilmiştir.

Bu çok doğru bir tespittir ve bu yüzden de cumhuriyete saldırılar, hep bu ilkeler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Cumhuriyet henüz kuruluşunu tamamlamadan, kişisel ve grupsal çıkarlarını korumak/kaybetmemek isteyenlerin, esas olarak dış destekli olarak ciddi şekilde saldırılarına açık hale getirilmiş, cumhuriyetin değerleri ve hedefleri karşılığında birleşen, büyük tüccar, din taciri, etnik bölücü, toprak ağası

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

ve Osmanlı münevveri kalıntıları cumhuriyeti boğmak için topyekûn saldırıya geçmiştir. İlk büyük saldırı, hemen Atatürk'ün vefatı sonrasında gelmiştir.

Vazgeçilen ilk ilke devrimciliktir ve bunun gerekçesi, devrimlerin başarıya ulaşmış olduğu söylemidir ve tabii ki, vazgeçişin, boyunca eğişin gerekçesi olarak kullanılan bu söylem gerçeği yansıtmamaktadır. Bu büyük bir hatadır ve bu hatanın yani Devrimcilik ilkesinden vazgeçişin, zayıflığın, Cumhuriyetin nitelikleri ve Cumhuriyetin siyasi programına saldırı noktasında, artçı etkileri peş peşe gelmiştir.

Devrimcilikten vazgeçmek, aslında tüm devrimleri henüz tamamlanmadan yarım bırakmak, olduğu kadarla yetinmek, hamasi şekilde tam tersi söylenmeye devam ediliyor olsa da fiilen karşı devrimci güçlere teslim olmaştır. Nitekim öyle de olmuştur. Orhan Veli Kanık ve arkadaşları tarafından yayınlanan Yaprak Gazetesi'nin, Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 14 Mayıs 1950

DEVRİMCİLİKTE VAZGEÇMEK, ASLINDA TÜM DEVRİMLERİ HENÜZ TAMAMLANMADAN YARIM BIRAKMAK, OLDUĞU KADARLA YETİNMEK, HAMASI ŞEKİLDE TAM TERSİ SÖYLENMeye DEVAM EDİLİYOR OLSA DA FİİLEN KARŞI DEVRİMCİ GÜÇLERE TESLİM OLMAKTIR.

seçimlerinin hemen ertesinde yayınlanan 26. sayısında, "Seçimler Bitti" başlığıyla, bizzat Orhan Veli tarafından kaleme alınan yazı 10 Kasım 1938 ile 14 Mayıs 1950 arasında geçen 11,5 yılda yaşananların özeti adeta. Yazı, şu şekilde; "Seçimler bitti. Demokrat Parti, Halk Partisini büyük bir bozguna uğrat-

tı. Oysaki Halk Partisi halkı kazanacağını umarak, fikirleriyle, prensiplerinden son zamanlarda ne fedakarlıklar etmişti. Bütün yayınlarına göz yumulan din dergileri, okullara konan din dersleri, yeniden açılan İlahiyat Fakülteleri, İmam, Hatip Kursları, türbeler, şahsi sermayeye sağlanan imtiyazlar, her tür irticaa tanınan haklar... Hiçbiri, hiçbir kar etmedi. Zavallı Halk Partisi!"

Cumhuriyetin nitelikleri yani devrimler ve onun siyasi programı noktasında, İsmet İnönü ve CHP'nin, içerisinde olduğu, onlar işin içinde olmasa gerçekleştirilemeyecek bir diğer kırılma noktası, pek çok açıdan ileri gidiş olarak da niteleyebileceğimiz 1960 Anayasası ile gerçekleştirilmiş, *1924 Anayasası'nda, 5 Şubat 1937 tarihinde yapılan değişiklik; 2. maddede devletin nitelikleri olarak "TÜRKİYE Cumhuriyeti Cumhuriyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve İnkılapçısıdır"* şeklinde sokulan 6 Ok'un üçü, devrimcilik (inkılapçılık), halkçılık yanı sıra devletçilik ilkesi de Anayasadan çıkarılmış, Cumhuriyet ve devrimlerden vazgeçiş süreci devam ettirilmiştir. Bir anlamda Cumhuriyetin deformasyonu süreci, CHP'nin deformasyonu ölçüsünde ilerleyebilen bir süreç olmuştur ve bunun için Cumhuriyet ve devrimler karşıtı olduklarını hiçbir zaman saklamayanlara kızmanın bir anlamı yoktur.

1960 sonrası birinci kırılma, CHP'nin devrimcilikten vazgeçip, evrimci yani 6 Ok'u resmen bırakarak sosyal demokrat olmasıyla gerçekleşmiş, bu geri dönüş, 1972 Muhtırasını da yapılabılır kılan şey olmuştur. Nitekim söz konusu muhtıra sonrasında yapılan Anayasa değişiklikleriyle, 1960 Anayasası ile verilen demokratik haklar, kısmen geri alınırken, bu geri alma süreci 1980 darbesi ve bu darbenin ürünü Özal'ın ANAP'ının, Anayasa tanımaz icraatlarıyla sürdürülmüş, süre-

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

cin sonuçlandırılması, yine Atatürk'ün ölümü sonrası kurulan gerici, karşı devrimci ittifak yani işbirlikçi sermaye, din tacirleri, etnikçi- mezhepçi ayrılıkçılar, toprak ağaları ve Tanzimat/Osmanlı münevverleri işbirliğiyle iktidar olan AKP iktidarlarınca tamamlanmıştır.

Bu açıdan bakıldığında, Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana geçen 102 yılı, demokrasi adı altında, cumhuriyetin kurucu ilkeleri/hedefleri ve siyasi/ideolojik çizgisi karşıtı ittifakları iktidar koltuğuna oturtan bir deformasyon süreci olarak görmek yanlış olmayacaktır. Bugün demokrasi amaçlı olduğu söylenen bir karşı devrim sürecinin sonunda elde ne demokrasi ne de cumhuriyet kalmamış, karşı devrimci güçler ittifakı, Atatürk'ün ölümüyle başlayan 90 yıla yaklaşan bu süreçte, dış güçlerle iç içe sürdürdükleri sistemli mücadele sonunda, Cumhuriyeti teslim alma noktasına gelmişlerdir.

Sonuç olarak, siyasetçi ve vatandaşa, cumhuriyet karşılığı demokrasi havucunun yedirilmesinin en önemli aracının, Lord Curzon'un, Lozan'da verdiklerini geri almak için kullanacaklarını söylediği "borç para" olduğunu, yaşananların Atatürk'ün dediği gibi, ekonomik bağımsızlıktan taviz verilerek cumhuriyetin korunamayacağını ispatı olduğunu da ilave edeyim. Borç para'nın siyaseti ipotek altına alma gücü ile Cumhuriyete ve devrimlere inanmayan, tam tersi cumhuriyet ve devrimlere karşı olan siyasetçiler eliyle geline nokta bu maalesef.

Gelinen bu olumsuz durum, her ne kadar Atatürk'ün Gençliğe Hitabında tanımladığı, olumsuz koşulları hatırlatsa da aynı hitabın sonunda, her şart altında mücadeleyi öğütlediğini de unutmamak gerekiyor. **[Ahmet Müfit Bayram]**

ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk Gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni, bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahili ve harici bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklal ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin. Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklal ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde iktidara sahip olanlar, gaffet ve dalalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri, şahsi menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr-ü zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen; Türk istiklal ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

M. Kemal ATATÜRK

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

TÜRK DÜNYASI BELEDİYELER BİRLİĞİ “AVRASYA’DA YEREL GÜNDEM” BÜLTENİ ÜZERİNE

Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB), Balkanlar ile Kafkasya ve Orta Asya arasındaki geniş coğrafyada, 28 farklı ülkeden 1.195 üye belediyesi ile faaliyet gösteren İstanbul merkezli uluslararası bir yerel yönetim birliğidir. Birliğin temel amacı, üye ülkelerdeki yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ortak belediyecilik anlayışını güçlendirmek olarak belirtilmektedir. TDBB, Türk dili ve lehçelerini konuşan ülkeler Devlet Başkanları tarafından 2000 yılında Bakü’de alınan “Yerel Yönetimler Arasında İşbirliğinin Geliştirilmesi” kararının hayata geçirilmesi amacıyla kurulmuştur.²⁵ Bu karar doğrultusunda Birlik, 12 Kasım 2003 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye’nin 10 belediyesinin kurucu üyeliğinde resmen faaliyete geçmiştir.²⁶

Birlik, 3335 sayılı Uluslararası Nitelikteki Teşekküllerin Kurulması Hakkındaki Kanun çerçevesinde faaliyet göstermektedir. 2025 Ekim ayı itibarıyla 28 ülkeden 1.195 üye belediye ve yerel yönetim kuruluşunu bünyesinde bulundurmaktadır. Üyeler, esas olarak Orta Asya, Balkanlar ve Kafkasya’daki Türk devletleri, akraba halklar ile Türk dili konuşan ülkeler ve bölgelerdeki yerel yönetim kuruluşları ve birlikleridir.²⁷ Üye dağılımına baktığımızda; Afganistan’dan Türkiye’ye, Kırgızistan’dan Filistin’e, Kosova’dan Moldova Gagavuz’a kadar geniş bir coğrafyada faaliyet gösteren belediyeler bulunmaktadır.

TDBB Ülkelere Göre Üye Sayısı ²⁸					
Türkiye	120	Kazakistan	31	Mısır	1
Afganistan	1	Kosova	6	Özbekistan	18
Arnavutluk	15	KKTC	17	Pakistan	2
Azerbaycan	289	Kırgızistan	487	Rusya	1
				Başkurdistan	
Bosna Hersek	33	Kuzey Makedonya	16	Rusya Dağıstan	9
Bulgaristan	3	Lübnan	20	Rusya Tataristan	2
Irak	2	Macaristan	1	Romanya	2
Filistin	39	Moğolistan	36	Somali	8
Karadağ	3	Moldova	19	Sırbistan	4
		Gagauz			
Kenya	1	Moldova	6	Suriye	1
Ukrayna	2			Toplam	1195

²⁵ Türk Dünyası Belediyeler Birliği resmî web sitesi. https://www.tdbb.org.tr/?page_id=46&lang=tr

²⁶ Bu belediyeler birlik tüzüğü’nün 5. maddesinde belirtildiği şekilde İstanbul Pendik Belediyesi, İstanbul Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul Adalar Belediyesi, İstanbul Bayrampaşa Belediyesi, İstanbul Kartal Belediyesi, İstanbul İli Beykoz İlçesi Çavuşbaşı Belde Belediyesi, Düzce Belediyesi, Sakarya Hendek Belediyesi, Trabzon İli Hayrat Belediyesi, Bursa İznik Belediyesi’dir.

²⁷ TDBB Tüzüğü, md.5; Birlik Tüzüğü için bkz. https://www.tdbb.org.tr/?page_id=38&lang=tr.

²⁸ Birliğin resmî sitesinde yer alan bilgiler doğrultusunda yazar tarafından tablolandırılmıştır. https://www.tdbb.org.tr/?page_id=2587&lang=tr.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

Birliğin temel hedefi, yerel yönetimlerin ekonomik, teknik ve toplumsal iş birliğini, ortak tarihi ve kültürel bağlar çerçevesinde geliştirmek olarak ifade edilmektedir. Birlik Tüzüğü'nün 4. maddesine göre, Birlik faaliyetleri beş ana alanda yoğunlaşmaktadır. Bu alanlar; kent yönetimi, belediye hizmetleri, sosyal ve kültürel aktiviteler, eğitim ve uluslararası işbirliği faaliyetleridir. Birlik, üye belediyelerin kapasitesini artırmak, şehirlerin sosyal ve ekonomik gelişimini desteklemek, eğitim ve araştırma faaliyetleri yürütmek, kültür, sanat ve çevre çalışmalarını teşvik etmek ve Türk dünyası belediyeleri arasında işbirliği ile dayanışmayı güçlendirmek amacıyla çeşitli program ve projeler gerçekleştirmektedir.²⁹ Türksoy, Rusya Şehirler Birliği, Kuzey Kıbrıs Türk Belediyeler Birliği, Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi gibi 22 kurum birliğin işbirliği yaptığı kurumlar listesinde yer almaktadır.³⁰ Ayrıca İl Bank, TİKA, Marmara Belediyeler Birliği, TRT gibi 21 kurum proje ortağıdır.³¹

Bilgi Notu: Türk Dünyası Belediyeler Birliği'ne üye belediyelerin yıllık aidatları, nüfus oranlarına göre belirlenmektedir. Örneğin, nüfusu 1 milyon ve üzeri olan belediyeler yıllık 600.000 TL aidat ödemektedir. Geçtiğimiz aylarda, aidat miktarlarının yüksekliği ve yerel-uluslararası çalışmalarda yeterli katkı sağlanmadığı gerekçesiyle, Ankara Büyükşehir Belediyesi ile İstanbul Büyükşehir Belediyesinin birlikten ayrılma kararları sonrasında AKP ve CHP taraflarının Birlik üyeliği üzerine tartışmaları kamuoyuna yansımıştır.

Birliğin faaliyet alanlarından biri de düzenli olarak yayımlanan süreli yayınlarıdır. Bu kapsamda 2016 yılında yayın hayatına başlayan "Avrasya'da Yerel Gündem" bülteni, üç aylık periyotlarla yılda dört sayı olarak yayımlanmaktadır.³² İlk sayısında bültenin amacı, Birliğin gerçekleştirdiği, desteklediği ve katıldığı faaliyetler yanında, üye belediyelerin Türk Dünyası ve dost ülkelerde yürüttüğü projelerin haberlerini ve ortak kültür mirasına ilişkin bilgilendirici içerikleri sunmak olarak açıklanmıştır.³³

Kaynak: TDBB web sitesi, Avrasya'da Yerel Gündem Bülteni.

Bültenin mevcut 37 sayısı incelendiğinde, yerel yönetimler arası işbirliği, kardeş şehir ilişkileri, teknik ve eğitim destekleri, kültür ve medeniyet mirasının korunması ile Türk Dünyası kültürel bağlarının güçlendirilmesi gibi temel konuların düzenli olarak ele alındığı görülmektedir. Ayrıca, kurumsal gelişim, genel kurul ve yönetim kurulu faaliyetleri ile stratejik işbirlikleri bültende ağırlıklı şekilde yer bulmaktadır.³⁴

Zamanla bültenin gündemi genişlemiş ve özellikle yerel seçimler gibi ulusal siyasi süreçlere de yer verilmiştir. Ancak, teknik altyapı, sürdürülebilirlik ve dijital dönüşüm gibi yerel yönetimleri ilgilendiren ve tartışılan konuların bültende kapsamlı şekilde ele alınması bültenin daha kapsamlı hale gelmesinde faydalı olabilir. Ayrıca, bültenin yerel yönetimlerin kentleşme, nüfus artışı, çevre ve iklim değişikliği ile altyapı gibi sorunlarının uluslararası platformlarda

²⁹ TDBB Tüzüğü, md.4. https://www.tdbb.org.tr/?page_id=38&lang=tr

³⁰ İşbirliği yapılan kurumların listesi bkz. https://www.tdbb.org.tr/?page_id=17708&lang=tr

³¹ Proje ortakları listesi bkz. https://www.tdbb.org.tr/?page_id=17716&lang=tr

³² Bültenin tüm sayılarını incelemek için bkz. https://www.tdbb.org.tr/?page_id=21879&lang=tr.

³³ Avrasya'da Yerel Gündem Bülteni, Sayı.1, 2016, s. 3.

³⁴ Bülten sayılarına TDBB web sitesinden erişilebilir. Bkz. https://www.tdbb.org.tr/?page_id=21879&lang=tr

YAYED Bülten

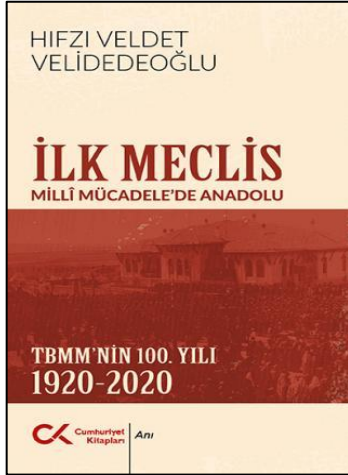
Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

tartışıldığı ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri sunan bir yayın haline gelmesi hedeflenebilir.

Bunun yanı sıra, ekonomik krizler, doğal afetler ve pandemi gibi durumlarda ortaya çıkan kriz yönetimi konularında uzman görüşlerine yer verilerek, müdahale kapasitesini geliştirmeye yönelik işbirliği olanaklarının tartışıldığı bir zemin oluşturulabilir. Bültenin, önümüzdeki dönemlerde güncel sorunlara ve kapsamlı konulara daha fazla odaklanarak içeriğini zenginleştirilmesi, Türk Dünyası yerel yönetimleri arasındaki iş birliğinin güçlendirilmesi amacına katkı sağlaması açısından önemli bir destek sağlayabilir. **[H. Duygu Bankoğlu]**

KİTAP

VELİDEDEOĞLU'NUN KALEMİNDEN ADIM ADIM CUMHURİYET

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu 16 yaşında bir lise öğrencisiyken 23 Nisan 1920'de açılan Büyük Millet Meclisi'nde (BMM) kâtip olarak çalışmaya başlamıştır. İngiltere ile ortak-

profesörlüğe kadar yükselen Velidedeoğlu 23 Nisan 1920 tarihinde açılan ve 21 Mayıs 1923 tarihine dek görev yapan ilk meclis dönemi ile ilgili anılarını *İlk Meclis Millî Mücadele'de Anadolu*³⁵ başlığıyla 1990 yılında kitaplaştırmıştır.

Yazar 23 Nisan 1920-21 Mayıs 1923 döneminde görev yapan Meclis'i "*Millî Mücadele Meclisi*", 11 Ağustos 1923-26 Haziran 1927 döneminde görev yapan Meclis ile 1 Kasım 1927-1 Kasım 1931 döneminde görev yapan Meclisler'i de "*Siyasal ve Toplumsal Devrim Meclisleri*" olarak nitelendirmektedir. İlk Meclis oldukça renklidir ve siyasal yaklaşımları çok farklı temsilcilerden oluşmaktadır. Saltanatçıların çok sayıda olması nedeniyle İkinci Meclis'in seçiminden sonra Cumhuriyet ilan edilmiştir. İlk Meclis'de oluşturulan İcra Vekillerinden en yüksek oyu Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi seçilen İsmet İnönü ve en düşük oyu Maarif Vekili seçilen Dr. Rıza Nur almıştır. Dr. Rıza Nur'un vekilliği diğer aday olan ve daha yüksek oy alan Hamdullah Suphi'nin çekilmesiyle mümkün olmuştur. İcra Vekilleri'nin programı bağım-

ları Fransa ve İtalya 16 Mart 1920'de İstanbul'u fiilen işgal edince Osmanlı Meclisi-Mebusanı'nın Millî Mücadele'yi destekleyen ve sürgün edilmeyen mebusları Anadolu'ya geçmiş ve Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti il meclisleri tarafından seçilen diğer temsilcilerle birlikte BMM'yi açmıştır. Meclis-i Mebusan'ın kâtiplerinden bazıları korkuları nedeniyle Ankara'ya gelmediği için duyulan kâtip gereksinimi Ankara Öğretmen Okulu ve Ankara Sultanîsi'nden (lise) getirilen öğrencilerle karşılanmıştır. Velidedeoğlu da Ankara Sultanîsi öğrencisidir ve BMM'nin ilk üç döneminde kâtiplik görevini sürdürmüştür. Daha sonra yurt dışında hukuk öğrenimi gören ve ordinaryüs

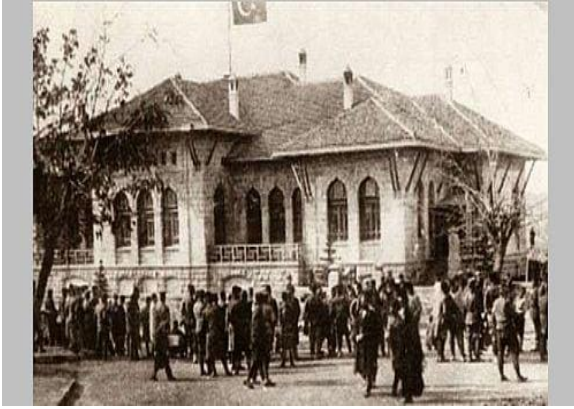
³⁵ Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, *İlk Meclis Millî Mücadele'de Anadolu*, TBMM'nin 100. Yılı 1920-2020, Cumhuriyet Kitapları, 3. Baskı, İstanbul, Şubat 2021.

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

sızlığın sağlanması, dış politika, iç politika, millî savunma, malî politika, bayındırlık işleri, sağlık ve sosyal yardım işleri, adalet ile millî eğitim işleri başlıkları altında 9 Mayıs 1920’de okunmuştur.

Meclis’te tutanaklar dört kâtip tarafından yazılmaktadır. Tutanak şefi birinin aklında tutabileceği kadar sözden sonra yanındaki kâtibin omzuna dokunmakta ve böylece konuşmalar kayıt altına alınmaktadır. Kalem odasında bu kağıtlar “zaptın tevhidî” denilen işlemle birleştirilmektedir. Zabıt grupları her on beş veya yirmi dakikada nöbet değiştirmekte ve büroda birleştirme işlemlerini yapmaktadır.

Velidedeoğlu Meclis’in açılışından Cumhuriyetin ilanına kadar dokuz önemli aşamadan söz etmektedir. Bu aşamalardan birkaçından söz etmek gerekirse, ilk aşama elbette Meclis’in açılışıdır. İkinci aşama Hıyanet-i Vataniye Kanunu’dur ki Meclis’in meşruiyetine karşı yapılacak her söz ve eylem vatan hainliği sayılacak ve bu suçu işleyenler idama mahkûm edilebilecektir. Bu yasa ile Meclis hükümetinin meşruluğu ilkesi ortaya konulmuştur. Yazara göre 7 Haziran 1920 tarihinde kabul edilen (7) sayılı yasa dördüncü adımdır. Bu yasayla, İstanbul’un işgal tarihi olan 16 Mart 1920’den itibaren Meclis’in onayı dışında İstanbul Hükümeti’nin yaptığı tüm antlaşma, sözleşme, kamusal karar, imtiyazlar, maden devri ve ruhsatları ile yabancılarla verilen tüm imtiyazlar geçersiz

kılınmıştır. Yazar diğer adımları da nedenleriyle birlikte sıralamaktadır. Nihayet dokuzuncu aşama Büyük Zafer’den sonra 1 Kasım 1922’de saltanatın kaldırılmasıdır ki kararda saltanatın kaldırılma tarihi 16 Mart 1920 olarak saptanmıştır.

Velidedeoğlu, anılarına yer verdiği kitabında İstiklal Mahkemeleri’nin kuruluşu ile ilgili Meclis görüşmelerini de aktarmaktadır. Mahmut Celal, Mustafa Necati ve Refik Şevket gibi birçok vekilin yasa üzerine söz alıp konuştuğunu, çoğunun bu mahkemelerin kurulmasına taraftar olduğunu, yalnız Hamdullah Suphi’nin yasa aleyhine konuştuğunu belirtmektedir. Hamdullah Suphi halkın perişan halini canlı bir şekilde tasvir ederek, asker kaçaklığının önüne sertlikle değil, yumuşaklıkla ve aydınlatma ile geçilebileceğini savunmuştur. Yazar Hamdullah Suphi’nin konuşmalarını şiir dinler gibi dinlediğini, ancak daha sonraları düşününce konuşmacının güzel üslubuna karşılık içeriğinden hiçbir şey hatırlamadığını belirtmektedir.

Kitapta ilk Meclis’in ünlü ve renkli kişileri ile yazarın yakın çalışma imkânı bulduğu milletvekilleri ayrı bir başlık altında anlatılmaktadır. İsmet İnönü, Meclis İkinci Başkanı Celal Arif Bey, Fevzi Çakmak, Kâzım Karabekir, Meclis’te oluşmaya başlayan İkinci Grup’un fiili başkanı olarak gördüğü Hüseyin Avni Ulaş, tam bir devrimci ve yurtsever olarak gördüğü Refik Şevket İnce, Meclis’in Kayseri’ye taşınması tartışmaları sırasında “biz buraya Ankara’dan kaçmak değil, düşmanla savaşmak için geldik” diyen Dersim Milletvekili Dişli Ağa, dört kadınla evlenmeyi zorunlu kılmak konusunda Meclis’e öneri veren Erzurum Milletvekili Hoca Salih bunlardan bazılarıdır. Velidedeoğlu bir de “kavuklu ve külahlılar” ile “sarıklılar” olarak belleğinde iz bırakan milletvekillerinden söz etmektedir.

Yazara göre İlk Meclis’in karakteri bir yönüyle “diktatörlük”tür ki yasama, yürütme ve

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

yargı gücü Meclis tekelindedir. Diğer yönüyle “tam demokrat” bir meclistir ki her üye özgürce konuşabilmekte, yasa önerisi sunabilmekte ve yasa teklifleri sert şekilde tartışılabilmektedir.

Çocuk yaşta başladığı kâtiplikle tarihe tanıklık eden Hıfzı Veldet, kitapta o yıllardaki duygularını ve sonraki yıllarda edindiği hukukçu kimliğini harmanlayarak Cumhuriyet’in kuruluşuna giden süreci etkili bir dille ifade etmektedir. Kitabın sonuna eklediği bir belge yurtsever bir aydının, devrimlerin korunamaması karşısında duyduğu tepki ve çektiği acıyı etkili bir şekilde dile getirmektedir. Meclisin açılışının 50. yılı kutlamaları için Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyli ve Senato Başkanı İ. Şevket Atasagun Meclis’in ilk dönem memurlarını yazılı olarak davet etmiştir. Yazar törene katılamayacağını belirttiği 12 Nisan 1970 tarihli cevabında Cumhuriyetin bağımsızlık kazanımları, ekonomik gelişim hamlesi ve halkın refahına ilişkin hedeflerinden ricat edilmesinin üzüntüsünü ifade etmektedir. Bu durumu “bütün yurt sorunlarını politika açısından ve varlıklı sınıfların gözlüğü ile görüp ihtisasa sırt çevirmekten doğan hatalar” olarak nitelendirmektedir. Kitabı kaleme aldığı 70. yılda üzüntüsü büsbütün artmıştır; çünkü laik devletin kendi içinden çökertilerek bir şeriat devleti kurulmak istendiğini görmektedir. Ona göre zorunlu din eğitimi, devletin aydın katliamlarına gösterdiği zayıf refleks ve iç düşmanın hangi boyutlarda genişlediğini dikkate almamak bu gidişe rıza göstermek anlamına gelmektedir. Bugün geldiğimiz nokta ne

yazık ki Velidedeoğlu’nun 1970 yılında yaptığı tespitin ne kadar yakıcı ve gerçek olduğunu gösteriyor. **[Zübeyde Erdoğan Çelikkın]**

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu kimdir?

24 Ağustos 1904 İstanbul doğumludur. 24 Şubat 1992’de İstanbul’da vefat etmiştir.

1922 yılında Trabzon Lisesinden, 1928 yılında Ankara Üniversitesi, Adliye Hukuk Mektebinden (Hukuk Fakültesi) mezun oldu. Devlet bursuyla gittiği İsviçre’de Neuchâtel Üniversitesi’nde doktorasını tamamladı, 1934 yılında İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesine Medeni Hukuk alanında doçentliğe atandı. 1942 yılında profesör ve daha sonra da ordinaryüs profesör unvanlarını aldı. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde iki dönem dekan olarak hizmet verdi (1946-1948 ve 1952-1953) ve 1974 yılında emekli oldu. 1960 darbesinden sonra Anayasa Bilim Komisyonu’nda üye, Kurucu Meclis Millî Birlik Komitesi Temsilcisi (6 Ocak 1961- 15 Ekim 1961) ve aynı mecliste 1961 Anayasası’nı hazırlayan komisyonun üyesi oldu. 1989 yılında Atatürkçü Düşünce Derneği’nin kurucularından biri ve onursal başkanı olmuştur. [https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/detay/1051/Hıfzı-Veldet-Velidedeoğlu]

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

YAYED'TEN

KAMU YÖNETİMİNDE DEĞİŞİM VE ENERJİ SEMPOZYUMU

11 Ekim 2025'te, MMO Eğitim ve Kültür Merkezi'nde "Kamu Yönetiminde Değişim ve Enerji Sempozyumu" gerçekleştirilmiştir. Başkan yardımcımız Ozan Zengin, sempozyuma katılmış ve "Siyasal Sistem ve Düzen Açısından Türkiye'nin Yönetimsel Durumu" başlıklı bir konuşma yapmıştır.

tmmob
TMMOB Enerji Sempozyumuna Gidenler...

KAMU YÖNETİMİNDE DEĞİŞİM VE ENERJİ SEMPOZYUMU

11 EKİM 2025 | 10.00 | ANKARA
MMO Eğitim ve Kültür Merkezi, Belenlik Caddesi No 76 Kızılay

Kamu Yönetiminde Değişim 10.30 - Aziz Konukman - Sonay Bayramoğlu - Ozan Zengin - Levent Demirelli	Kamulaştırma, Kamucu Politikalar ve Denetim Mekanizmaları 13.00 - Onur Karahanoğulları - Hayri Kozanoğlu - Gamze Yücesan Özdemir - Nurcan Bilge Gökdemir
Enerji Sektöründe Mevcut Durum Değerlendirmesi ve Kamucu Politikalar 15.15 - Nilgün Ercan N. Bülent Damar - Mahir Ulutaş - Oğuz Türkyılmaz	Açık Oturum – Enerji Sektöründe Kamucu Politikalarla İlişkin Değerlendirmeler 17.30 Teoman Alptürk (Oturum Başkanı)

39

TMMOB
Kamu Yönetiminde Değişim ve Enerji Sempozyumu Programı

Açılış Konuşması
10.00
Emin Koramaz - TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

I. Oturum: Kamu Yönetiminde Değişim
10.30 - 12.30
Oturum Başkanı: Ekrem Poyraz
Aziz Konukman - Türkiye 'de Kapitalizm ve Sermaye Birlikim Süreci, Kamunun Değişen Rolü
Sonay Bayramoğlu - Dünyada ve Türkiye'de Kamu Yönetiminde Değişim
Ozan Zengin - Siyasal Sistem ve Düzen Açısından Türkiye'nin Yönetimsel Durumu
Levent Demirelli - Kamu Personel Yönetiminde Değişim

Öğle Arası
12.30 - 13.00

II. Oturum: Kamulaştırma, Kamucu Politikalar ve Denetim Mekanizmaları
13.00 - 15.00
Oturum Başkanı: Bahadır Acar
Onur Karahanoğulları - Kamulaştırma Olanakları
Hayri Kozanoğlu - Dünyada Kamuculuk Örnekleri
Gamze Yücesan Özdemir - Kamu Yönetimi ve Yurttaşın Sosyal Hakları
Nurcan Bilge Gökdemir - Kamu Yönetiminde Denetim, Denetimsizlik

Kahve Arası
15.00 - 15.15

III. Oturum: Enerji Sektöründe Mevcut Durum Değerlendirmesi ve Kamucu Politikalar
15.15 - 17.15
Oturum Başkanı: Yunus Yener
Nilgün Ercan - Elektrik Üretiminde Kamu Kuruluşunun Değişen Rolü
N. Bülent Damar - Enerji Piyasası Üzerine Genel Bir Değerlendirme
Mahir Ulutaş - Elektrik Enerjisi Sektöründe Kamulaştırmanın Zorunluluğu Üzerine
Oğuz Türkyılmaz - Toplum Yararını Gözetken Kamucu, Katılımcı, Demokratik Planlama Temelli Enerji Politika, Program ve Uygulamaları

Kahve Arası
17.15 - 17.30

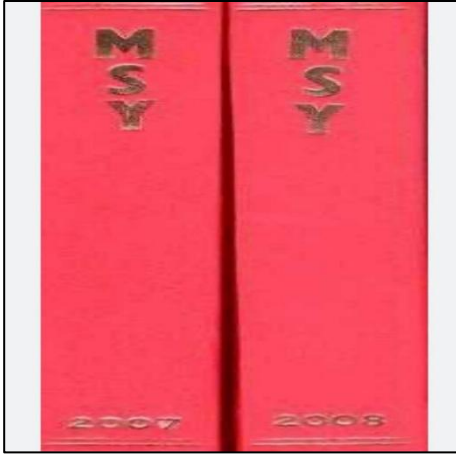
Açık Oturum – Enerji Sektöründe Kamucu Politikalarla İlişkin Değerlendirmeler
17.30 - 19.00
Oturum Başkanı: Teoman Alptürk

Kapanış Konuşması
19.00
Teoman Alptürk

YAYED Bülten

Yerel Yönetim Araştırma, Yardım ve Eğitim Derneği Resmî Bülteni

MEMLEKET SİYASET VE YÖNETİM (MSY) 20 YAŞINDA

MSY Dergi Park üzerindeki tanıtım yazısında kendini şöyle tanıtmaktadır:

“Memleket Siyaset Yönetim (MSY) Dergisi yayın yaşamına 2006 yılında başladı. Dergi, kamu yönetim bilimi başta olmak üzere toplum bilimlerinin her alanında üretilen nitelikli çalışmaları yayımlamayı, ülke yönetimi konusunda kuram ile uygulama bilgisini bir araya getirmeyi hedeflemektedir. Ülke yönetimini tarihsel yaklaşımla inceleyen disiplinler arası çalışmalara yer verir. Yöntembilimi (metodoloji) ve araştırma yöntem-teknikleri üzerine özgün incelemeleri ayrıca önemli görür. MSY, özgünlük değeri yüksek, mevcut yazının tekrardan ve aktarımından öte kuram ve uygulamaya yeni bir bakış açısı sunan, katkı veren çalışmalara öncelik tanır. Yılda iki kez çıkan düzenli sayılar tematik planlanabilmekte, bunların dışında yılda bir kez “özel sayı” da çıkarılabilmektedir.”

Dergi 20 yıldan bu yana çok sayıda akademisyenin gönüllü çabalarıyla çıktı. Halâ akademisyenlerin gönüllü profesyonelliğiyle çıkıyor. İlk sayısı hazırlanırken, Muzaffer İlhan Erdost’un dergiciliğe girişmek için cesaret veren varlığı unutulmaz.

MSY önce kendi internet sitesine sahipti. Sonra Dergi Park sistemine girdi. Bu gerçekten iyi hazırlanmış bir altyapı ve iyi bir işleyişe sahiptir. Dergi’nin ilk sayısından sonuncusuna kadar tüm sayıları oradan bulunabilir. İsteyen bir sayıyı indirebilir, isteyen herhangi makaleyi edinebilir. YAYED, Dergi’nin nice yıllar sürmesini diliyor ve yayıncı kurullara gereken her türlü desteği veriyor. YAYED için gurur kaynağı bir iş. Emek verenlere teşekkürlerimizle.

Memleket Siyaset Yönetim dergisi Yayın Kurulu, 20.yıl sayıları çalışmaları. BAG’nin arşivinden.

